

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

ПОСТДИПЛОМСКИ СТУДИИ – ВТОР ЦИКЛУС

ТЕМА:

“Мирно решавање на спорови, односот со соседите на РСМ”

Кандидат:

Владимир Ристовски

досие бр. 107006

Ментор:

Проф. Д-р Агрон Рустеми

Тетово, 2022

Посвета и благодарности

Исполнувањето на целите е најголемата инспирација за постигнувањето на секој успех, а животот би бил монотон без поставување на тие цели. Најголемата енергија за достигнување на успехот сите ние ја имаме без разлика на годините и тогаш ги поставуваме темелите на нашиот натамошен развој. Мојот сон, познавајќи ги моите карактеристики и способности беше и сеуште е да бидам високо образована личност и да поседувам сестрани познавања. Успешно и без потешкотии стигнав до ова ниво во моето академско образование, се стекнав со соодветни познавања и вештини и сум горд на себе за постигнатиот успех. Од сето тоа донесов заклучок дека можам да постигнам уште еден степен на повисоко образование и сеуште да се надоградувам. Целосното мое напредување не би имало олеснителни околности без поддршката на моите најблиски, семејството и пријателите и секако професорите на Универзитет на Југоисточна Европа. Поради тоа сакам да им изразам голема благодарност за нивната неизмерна поддршка и поттик како и во целокупниот мој развој така и во вториот циклус на студии. Овој магистерски труд се надевам дека представува еден убав, позитивен пример за една успешно завршена работа за сите студенти, постдипломци и докторанти, и ќе биде поттик за отварање на нови теми на работа во оваа област, како и соодветно истражување и решавање на настанати проблеми во нови дела од стручен и научен карактер.

Содржина:

Вовед	4
I. Методолошка рамка на трудот	5
1.1.Предмет на истражувањето	5
1.2. Цели на истражувањето	6
1.3. Хипотеза	7
1.4. Методологија на истражување	8
1.5. Важност на тезата	9
II. Теорија и размислувања на автори за мирно решавање на спорови	12
III. Влијанието и односите на РСМ со соседите	20
3.1.Односите и состојбата во сегашноста	20
3.1.1. Бугарија	20
3.1.2. Грција	23
3.1.3. Србија	30
3.1.4. Албанија	38
3.1.5. Косово	42
IV. Влијанието на меѓународниот фактор врз РСМ	45
4.1. Германија	45
4.2. САД	47
4.3. НАТО, ЕУ	50
4.3.1. Односите со НАТО	50
4.3.2. Односите со ЕУ	53
V. Мирно решавање на спорови (конфликти) во современите општества	61
VI. Анкетно истражување	71
6.1. Квантитативна анализа	71
Заклучок	86
Користена литература	92

Вовед

Во магистерскиот труд го следев развојот и односот на Република Македонија со соседите започнувајќи од 1991 до ден денес. Преку соодветно објаснување ќе ја согледаме важноста на оваа теза, како и важноста од истражување на наведената проблематика. Првенствено ќе се фокусирам на грчко-македонскиот спор за името и неговото влијание врз политиката на Македонија, а потоа и на положбата на Македонија во меѓународниот систем и односите со соседите, конкретно Бугарија, Србија, Албанија и Косово. Со оглед на тоа што спорот за името трае речиси 30 години, преговорите за спорот ќе ги поделам на неколку точки, во кои ќе бидат презентирани индивидуалните клучни периоди. Ќе ја разгледам секоја од можните причини за блокадата од страна на Грција, на која и пречеше не само името на соседната земја, туку и фактот дека во Македонија тогаш владееше корумпирана влада. Сите овие карактеристики може да доведат до нестабилност низ целиот регион, на Балканскиот Полуостров. Состојбата на Република Македонија во меѓународниот систем долго време беше значително погодена од голем број фактори што ќе ги опишам во мојата работа - географска локација, проблеми поврзани со распаѓот на Југославија и последно, но не и најмалку важно спорот за името. Ќе се обидам да откријам како овие фактори влијаеле и се уште влијаат врз односите помеѓу Република Македонија и избрани значајни државни и недржавни актери во меѓународниот систем. Во овој дел, ќе ги разгледам односите на Република Македонија со САД, Русија, Европа итн., како и организации како што се Организацијата на Северноатлантскиот договор (НАТО) или Европската унија (ЕУ), кои играа голема улога во обликувањето на сегашната политика на Македонија од 1991 година.

Република Македонија сега е држава фокусирана на развој и заедничка соработка со сите земји во светот. Начинот за промена на името не беше лесен и имаше многу негативни последици. Поради долгорочната економска изолација на Република Македонија, нејзината економија се најде на последното место на Балканот, и затоа се појавија етнички судири во земјата. Благодарение на големиот број различни националности на територијата на Македонија, локалните политичари успеаја да развијат механизми за помирување, што помогна да се стекне богато искуство во решавањето слични спорови.

I. Методолошка рамка на трудот

1.1.Предмет на истражувањето

Предмет на истражување на овој магистерски труд е мирното решавање на конфликтите со осврт кон грчко-македонскиот спор за името и неговото влијание врз политиката на Р.Македонија, а потоа и на положбата на Р.Македонија во меѓународниот систем и односите со соседите, конкретно Бугарија, Србија и Албанија. Спорот за името помеѓу Македонија и Грција опстојува веќе подолго време и не претставува некоја новост. За прв пат, Република Грција започнува да го оспорува името Македонија дури во почетокот на 1992 година, односно во време кога Република Македонија дефинитивно се осамостои како суверена и независна држава. Три деценискиот спор е моментално разрешен, односно конечно ја добива својата разврска со Преспанскиот договор. Бидејќи минатото е нешто што не одбележува и во иднината, во магистерскиот труд ќе мора да се навратиме на историската позадина во однос на односите помеѓу Македонија и Грција во текот на изминатите години. Ние сме сведоци дека одолговлекувањето на Македонија продолжува и дека ЕУ ќе добие уште еден проблем на грб, што сигурно нема да биде добро прифатен кај старите членки, но ќе биде дополнителен доказ дека на проширувањето на ЕУ и треба дополнителна дискусија поделикатен пристап и дотогаш, Македонија ќе живее според лажните ветувања и постојаните компромиси што се очекуваат од неа, наместо да ја реши кризата токму преку бриселските механизми и нејзините вредности. Покрај постојаните опструкции во земјава од договорот за промена на името Преспанскиот договор со Грција, па се до однесувањето на Софија и однесувањето на Брисел, што како и да е, не е јасно околу политиката на проширување кон земјите што и онака ги разгледува рабовите на Европа, бугарското вето, имајќи предвид се што направи Македонија досега, е најголемиот пораз на ЕУ, но и голема неправда кон Македонија.

1.2. Цели на истражувањето

Целите на истражувањето во магистерскиот труд се следните:

- Да се направи анализа на односот на РМ со соседите и односот на соседите со Македонија.
- Да се опише улогата и влијанието на меѓународниот фактор врз спорите на Република Македонија и нејзините соседи.
- Можноста за мирно решавање на конфликти и употреба на методи и процеси кои се вклучени во започнувањето и овозможувањето на мирен крај на конфликтот.
- Како грчкиот-македонски спор за името влијаеше врз политиката на Република Македонија.
- Кои се ставовите на важните актери кон Република Македонија.
- Предности и негативности од влезот на РМ во НАТО.

1.3. Хипотеза

ГЕНЕРАЛНА ХИПОТЕЗА

1.Компромисното решавање на спорните прашања како предуслов за влез во ЕУ.

ПОСЕБНИ ХИПОТЕЗИ

1. Стратешката надворешна политика на РСМ во текот на изминатите години постигна значителни резултати во однос на добро соседските односи со земјите во регионот.

2. Меѓународната заедница позитивно влијае во компромисното решавање на спорните прашања како предуслов за влез на РСМ во ЕУ.

1.4. Методологија на истражување

При истражувањето изведено во процесот на изработка на трудот, освен користењето на податоците и информациите од ресурсите кои се достапни за време на процесот на припремање на студијата, паралелно со целта на истражувањето исто така, ќе се применат подолу наведените методи, со цел да се добијат валидни и далеку поцврсти заклучни излагања поврзани со погоре наведените хипотетички рамки:

- *Аналитички – синтетички методи,*
- *Индуктивно – дедуктивен метод,*
- *Статистички метод,*
- *Метод на дескрипција, и*
- *Анализа на содржината на документи (content analysis).*

При методолошкото истражување ќе се користи значајна информациона база на податоци и информации меѓу кои ќе бидат и нормативните акти, научните проучувања и ставови на специјализирани органи со овластувања во областа на истражуваната проблематика.

1.5. Важност на тезата

Првично, на почетокот на патот кон развојот на земјата беше желбата да се приклучиме на Европската унија, што ќе и помогне на државата во целокупниот развој, подобрување на животниот стандард, и нормализирање на економијата.

За да се обезбеди национална безбедност, Република Македонија требаше да влезе во НАТО. Меѓутоа, поради фактот што Грција стави вето на пристапувањето на Македонија во двете организации до 2018 година, земјата не можеше да стане полноправна членка. Ќе се обидам да откријам какви позитивни и негативни последици може да има приемот на Република Македонија во НАТО. Користејќи го овој пример, ќе се обидам да ги покажам напорите на пост-социјалистичката држава во Источна Европа да се интегрира во НАТО и ЕУ и причините за долгата проценка на нејзината кандидатура.

Ќе ја споменам Русија затоа што Русија е вториот најголем економски партнер на Р.Македонија по Европската унија. Русија, исто така, ја обезбеди својата воена помош за Република Македонија во неколку конфликти. Република Македонија исто така беше дел од социјалистичка Југославија на чело со комунистичка влада, па затоа меѓународната заедница ја сметаше за партнер на Советскиот Сојуз, иако имаше идеолошка дивергенција меѓу овие земји. Потоа, целата меѓународна заедница беше убедена дека Русија, како претставник со главниот град на поранешниот Советски Сојуз, Москва, треба да обезбеди политичка и економска поддршка на Балканскиот Полуостров. Затоа, исто така, ќе разгледам како реагира руската влада на промената на името и приемот на Македонија во НАТО.

Во 1991 година, државата ја напушти југословенската федерација и прогласи независност под името Република Македонија, но бидејќи не беше признаена од Грција, не може официјално да биде признаена од целата меѓународна заедница и стана дел од меѓународни организации. Во 1993 година, беше предложено привремено компромисно име, Поранешна Југословенска Република Македонија (БЈРМ) што и овозможи на државата да влезе на меѓународната сцена како полноправен актер. Со оглед на тоа дека името беше привремено, неопходно беше да се најде трајно име што ќе одговара на грчката и македонската страна на конфликтот. Изборот на соодветно име им одзеде на земјите речиси 30 години, за да конечно во 2018 година државите се согласија за името Република Северна Македонија, официјалното преименување се

случи следната година, што и овозможи на Северна Македонија да ги нормализира односите со Грција и да се приклучи кон ЕУ и НАТО.

За време на моето истражување, открив дека голем број луѓе немаат познавање за Република Македонија или Балканот, затоа е исклучително важно да се посочи географската положба на поранешната античка македонска империја, која поврзуваше дел од денешна Р.Македонија, северна Грција и дел од Бугарија. Првите две земји (Македонија и Грција) покажуваат еден историски идентитет, но и двете различно го толкуваат. Затоа, исто така, би сакал да се осврнам на прашањето за името на Република Северна Македонија во контекст на историскиот развој на државата. Потоа, ќе го претставам историскиот развој на грчко-македонскиот спор и во овие делови ќе користам главно историски публикации. Со оглед на тоа што конфликтот беше решен минатата година и можеме да го сметаме за модерен, ќе извлечам информации од интернет извори, професионални текстови и написи.

Повеќето прашања во врска со пристапувањето на Северна Македонија во Европската унија и НАТО се поставуваат во различни безбедносни стратегии, декларации и сл. Целта не е само да се опише како функционираше политиката на Македонија во рамките на државата, туку како земјата настапи на меѓународната сцена. Како и да е, многу е важно да се посочат некои карактеристики и групи на интереси кои активно влијаеја врз внатрешната состојба на земјата, што се одрази на позицијата на оваа држава на меѓународната сцена. Заедничкото име „Македонија“ и прашањето за националниот идентитет станаа клучни прашања.

Спорот за македонската Грција е еден од најинтересните и најсложените конфликти во пост-југословенската област. Конфликтот помина низ неколку фази придружени со состаноци и избори, но во текот на конфликтот главното прашање остана нерешено, бидејќи двете страни ги држеа своите интереси многу долго и не сакаа да ги сменат своите ставови за време на спорот. Двете страни се свесни за сложеноста и чувствителноста поврзани со името. Многу фактори играат важна улога во овој конфликт, првите референци за неговото име доаѓаат од античка Грција за време на владеењето на Александар Велики. Во мојата работа, сепак, повеќе ќе се фокусирам на периодот од 1990 -тите до првата декада на 21 -от век. Е се занимавам и со постепената промена на власта и развојот на Северна Македонија и провокативните дејствија на Владата на Северна Македонија, кои предизвикаа негативна реакција од Грција. Една од најистакнатите е таканаречената „Антикал“, благодарение на која главниот град на Северна Македонија - Скопје - бил населен со статуи на Александар Македонски и

Филип Втори Македонски. Теоријата се засноваше на фактот дека македонските граѓани не биле Словени, туку директни потомци на античките Македонци, што предизвика уште поголема огорченост и негативна реакција од Грција. Од крајот на 1990-тите години, постои меѓусебна недоверба помеѓу Грција и Северна Македонија, што ја отежнува комуникацијата.

Овој конфликт го сметам за регионален и етнички. Тоа е регионално од неколку причини. Прво, конфликтот се одвива помеѓу две држави (Грција и Северна Македонија) и исто така помеѓу два региони (регион на северна Грција наречен Македонија и Република Македонија). Конфликтот предизвика огромни проблеми на територијално тло. Тој е етнички затоа што две националности се натпреваруваат едни со други, Грци Македонци и Македонци кои живеат во северна Македонија. Државата нема пристап до морето, а има силни влијанија од соседните држави, кои дејствуваат во Р. Македонија и политички и економски. Друг пример е големата криза во Косово, за време на која голем број албански мигранти дојдоа во Р.Македонија, предизвикувајќи лоша социјална инфраструктура и етнички или верски судири. Оваа ситуација беше една од причините за многу важен настан, што ќе го споменам само накратко, и што значително влијаеше на економската и социјалната положба на Северна Македонија и нејзиниот понатамошен развој. Тоа е востание на етничките Албанци во 2001 година, во кое учествуваа албанското малцинство што живее во Македонија и македонското словенско население. Двете страни ги искажаа своите ставови за избувнувањето на конфликтот - Албанците тврдеа дека чувствуваат прекршувања од Македонците, додека зборуваа за национализмот што доаѓа од албанска страна. Конфликтот траеше 7 месеци и предизвика огромна штета на македонската економија.

Сепак, моменталната состојба на земјата е релативно стабилна, за разлика од доцните 1990 -ти. Р. Македонија е призната од сите земји во светот и е членка на светски организации како СТО и ОН. И покрај фактот дека спорот е успешно решен и двете земји во моментов се задоволни, се поставува прашањето дали меѓународната заедница е подготвена да ја прифати Р. Македонија. Со други зборови, за организациите е важно дали државата е на доволно ниво да соработува со поразвиените земји. Во март 2020 година, Северна Македонија се приклучи на НАТО, но сеуште преферира да се приклучи кон Европската унија.

II. Теорија и размислувања на автори за мирно решавање на спорови

Современите процеси на човековиот развој, државата и организацијата се резултат на антропогени дејствија, односно носење политички, национални, економски, културни и други видови одлуки за дејствување во корист на опстанокот на човекот, кои како такви секогаш остануваат поврзани со политичка волја и политичка решенија. За сложеноста на меѓународните односи сведочи фактот што во меѓународното право од самите теоретски и интелектуални корени се пристапува кон мултидисциплинарно, а за нивното поедноставување секако не придонесува фактот што поради технолошкиот развој и структурните општествени промени меѓучовечките односи станаа уште покомплексни.

Конфликтите меѓу државите отсекогаш биле поврзани со територија, особено со природни ресурси, оружје или кршење на човековите права. И тогаш, но и денес, постоеше став дека количината на конфликтот т.е. спорот се мери според начинот на некомпатибилност на силите (техничка, политичка и финансиска). Класификацијата на конфликтите по интензитет укажува на инвазијата на една личност кон изнаоѓање решение за траен мир. Со проучување на причините за недоразбирањата и нивното ескалирање во вооружени конфликти, градациите станаа јасни. Така, недоразбирањата се сметаат за најблаг облик на конфликт меѓу државите, а најинтензивен конфликт, бидејќи подразбира големи ресурси, културни, човечки и други загуби, и е криза која подразбира војна со исклучително голема веројатност. Кризата може да биде меѓународна, но и национална, па дури и културна, што може да се катализира со: непредвидени активности на противникот, голема опасност, ограничено време за реакција и страв од можни последици. Затоа, опстанокот и развојот на човештвото, со карактеристиките што ги знаеме денес, е оптоварен со низа недоразбирања предизвикани од долги одложувања и лоша координација, кои некогаш влијаеле и продолжуваат да влијаат на појавата на спорови и/или конфликти. За тоа, за жал, сведочи историјата на човештвото.

Анализата на недоразбирањата покажува дека државите/партиите со еднакви економски, политички и воени сили ретко се судирале. Напротив, во спор или конфликт, едната страна е вообичаено помалку развиена во горенаведените параметри,

додека другата е супериорна и е во позиција на лидер на преговорите и создавајќи услови за преговарање, односно решавање на актуелните проблеми.

Развојот на меѓународните односи подразбира и промени кои ги засегаат поединците во нивните интеракции, односно однесувањето и дејствувањето на субјектите преку меѓународни и јавни, домашни и приватни процедури. Овој процес го намалува исклучувањето на државите и нивните жители, и културно и економски.

Во поширока смисла, постојат актери и фактори кои се делат на *субјективни* и *објективни*, потоа поделбата на *стабилни* и *нестабилни*, *отворени за соработка* и *затворени за соработка*. Секоја од овие форми има своја поткатегорија која може да се подели на: природна (целна: геостратешка положба, природни ресурси и сл.) и антропогени (политика, самоволие, воена, пазарна и технолошка супериорност, културен идентитет и сл.).

Меѓународното право има инструменти и механизми за мирно решавање на спорите, но сè уште нема вистинска моќ да наметне обврска дека државите мора да постапуваат во согласност со нормите на меѓународното право, односно да се придржуваат до преземените права и обврски. Во оваа смисла е член 2 од Повелбата на ОН. Со него се предвидува членките да ги решаваат меѓународните спорови по мирен пат на начин да не се загрози меѓународниот мир и безбедност и правда, односно да не се загрози целта на меѓународното право.

Понатаму, Декларацијата од 1970 година предвидува дека државите мора да бараат навремено и правично решавање на нивните меѓународни спорови преку следните средства: *преговарање, истрага, посредување, помирување, арбитража, судско порамнување, прибегнување кон регионални институции или договори или други мирни начини на нивен избор*. Сепак, тоа зависи од искреноста на поединецот во чија должност е „доверена“, како и од опсегот на неговиот интегритет и авторитет.

Бидејќи меѓународното право се карактеризира со координација на дејствијата на субјектите, ова ја препознава потребата за превентивно дејствување во решавањето спорови, што, според Кисинџер, може да биде предвидување на индивидуалните

интереси и има потреба од вас, во овој случај државата да почитува долг рок и стабилен договор.¹

Вооружените конфликти се забранети, но, за жал, тие се реалноста на современото постоење на човештвото. Тие резултираат со нерешени долгогодишни спорови или економски и правни прашања, за што сведочат настаните на Блискиот Исток или на територијата на поранешна Југославија, кои сè уште претставуваат геополитички предизвици. Примерите на Крим или Сирија потврдуваат и илустрираат дека територијалните претензии, кои лесно можат да се претворат во насилна демонстрација на моќ и сила, не припаѓаат на минатото. Тоа го поткрепуваат и изјавите на американскиот државен секретар Џон Кери за руската анексија на Крим во 2014 година: „Во 21 век едноставно не се однесувате како во 19 век со напад на друга земја...“ тие мора се споменуваат и активностите на ИСИС, Боко Харам, прашањето за БРЕКСИТ, нуклеарните сили и нивните односи, културниот пресврт на Арапскиот полуостров и други. Развојот на овие односи резултираше со многу различни активности на меѓународните организации. Тие се најдобар показател за степенот на потреба и неопходност од меѓусебна и доброволна соработка на државите во меѓународните односи во одредено време. Дека тоа е така, потврдува и фактот што денес има повеќе различни меѓувладини организации отколку што има суверени држави во светот. Меѓународните организации се формализиран израз на волјата на државите за соработка, која се спроведува преку институционализирана и постојана форма во спроведувањето на некои заеднички поставени цели или решавање на заедничките проблеми. Во овој поглед, секоја организација има едно или повеќе постојани тела преку кои дејствува како субјект на меѓународното право и меѓународните односи.

Продолжувајќи со претходната содржина, важно е да се спомене дека бројот на актери и фактори кои влијаат на развојот на меѓународните односи се менува и постојано го менува неговото суштинско влијание врз толкувањето на меѓународното право. Без оглед на се поголемиот број држави на меѓународната политичка сцена во однос на бројот и улогата на меѓународните организации, може да се претпостави прашањето за

¹ Ханри Кисинџер е поранешен државен секретар на САД. Иако е препознатлив по своите ставови кои кореспондираат со теоријата на реализам во меѓународните односи и позицијата на сила и моќ, тој е добитник на Нобеловата награда за мир. Во своето дело од 1994 година, „Нови мисли за нов поредок“, Кисинџер ги наведува нациите, а не државите. Сепак, направена е паралела бидејќи нациите формираат држава.

важноста на државниот суверенитет во таква констелација. Особено ако се има предвид дека секоја меѓународна владина организација е основана со меѓународен договор меѓу државите, со цел да се елиминираат или намалат негативните последици од промените или предизвиците за меѓународниот мир или безбедност. Договорот со кој тие се основани е нивен основен правен акт кој меѓу другото ги пропишува целите и надлежностите на организацијата, меѓусебните односи и овластувања на нејзините главни органи, одлучувањето и нивниот правен опсег во однос на самата организација во однос на земјите членки. некогаш во однос на трети земји т.е. не-членови.

Придонесот кон оваа работа, мирното регулирање на меѓународните односи и намалувањето на затајувањето во толкувањето на меѓународното право, дадоа многу документи, пред сè Брајанд-Келог Пактот од 1928 година, потоа Хашката конвенција од 1899 година и други. Со нивното стапување во сила започнува примената на превентивната дипломатија, односно меѓународните организации кои се занимаваат со зачувување на мирот и безбедноста започнуваат со обиди да ги предвидат несогласувањата, споровите и конфликтите кои можат да се појават и да претставуваат закана и опасност. Некои од најважните се:

- 1) Обединетите нации (ОН),
- 2) Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ),
- 3) Интерпарламентарна унија (ИПУ),
- 4) Асоцијација на нации од Југоисточна Азија (АСЕАН),
- 5) Мрежа за меѓународни односи и безбедност (IRSN),
- 6) Организација на Северноатлантскиот договор (НАТО) и
- 7) Регионални меѓувладини тела како што е Конференцијата за безбедност и соработка во Европа (КЕБС) и други.

На овој начин се изврши вмрежување на потребите за спречување на насилан конфликт, т.е. мир наместо инвестирање во поскапи операции: хуманитарни, мирни, реконструктивни или стабилизирачки. Потрагата по концептот на рамнотежа, или со други зборови: точки на развој и просперитет, воспостави посовремени визии за мир врз основа на триаголникот: дијагноза-прогноза-терапија. Тоа е теорија за односот помеѓу спротивставените држави, како што се мирот и војната, односно ќелиите во тие односи чија рамнотежа е клучна за постигнување позитивна состојба, во овој случај мир.

Авторот Galtung (2009)² на оваа теорија на мислење е дека општеството познава четири типа на моќ: *културна, економска, воена и политичка*, што секако може да се спротивстави, асиметрична. Според горенаведеното, треба да се има предвид дека меѓународните интеракции се во причинско-последична врска со политичките одлуки и економските трансакции. Понатаму, се верува дека патот до вистински мир започнува прво со културата, преку политиката и економијата кон војската. Така, овој автор ја поддржува позицијата на човековиот одржлив развој преку неговите три димензии: *природна, економска и социјална*.³ Имено, оваа теорија е доследна на ставот дека последиците од насилството и немирите треба да се спречат со овозможување целосен напредок на секој човек, се преку едукација и поттикнување на целосна реализација на потенцијалот. И секој поединец се прилагодува на компилација од закани, предизвици, ранливости и ризици за човековата безбедност. Презентирањето на табелата во однос на заканите, предизвиците и ризиците по човековата безбедност е поврзано и со претходната елаборација.

Споровите на националната, регионалната или меѓународната сцена предизвикуваат тензии, па дури и конфликти. Веќе беше наведено дека од правен аспект, решавањето на споровите во меѓународните односи преку мирни средства и механизми е обврска на државите кои се слободни да одлучуваат меѓу дипломатски, институционални и правни средства и да се водат од изборот како најсоодветен. Овој избор на држава се прави или треба да се направи според дистинкцијата помеѓу два вида спорови: правни и политички.

Во овие односи, средствата за мирно разрешување што се применуваат се разликуваат по исходите: правно обврзувачки и необврзувачки механизми, каде што дополнително се прави разлика:

- а) преговарање, добри услуги и помирување (дипломатски средства со необврзувачка одлука со помош на трето лице),
- б) интервенција на меѓународни и регионални организации, и нивните тела и претставници (институционални средства) и
- в) правни лекови: арбитража и меѓународни пресуди со правно обврзувачки исход.

² Galtung, J., (2009.), *Mirnim sredstvima do mira, mir i sukob, razvoj i civilizacija*, NVO Jugoistok XXI- Cenatr za Evro-balkansku saradnju, JP Službeni glasnik.

³ Trputec, Z. i drugi, (2013.), *Teorija i praksa održivog razvoja*, Univerzitet modernih znanosti CKM, Mostar.

Практиката на меѓународните односи покажа дека државите не се секогаш подготвени да се помират во согласност со концептот за мирно решавање, најмногу поради различните национални интереси и независност, што го отежнува пресметувањето на важноста на факторите како што се заедничките односи и интереси и природата на спорот. Тензиите и конфликтите во современиот свет се случуваат, а можат да се случат во секое време и секаде, што само по себе подразбира и ја засилува важноста од „промоција“ на средствата за мирно решавање спорови, но и следење и контрола на можните извори на спорови и нивно спречување.

Во таа насока, неопходно е да се воспостави пропорционалност меѓу неопходноста од употреба на воена сила и сила и хумано дејствување против сите форми и извори на закани, предизвици, ранливости и ризици за човековата безбедност. Неопходната употреба на воена сила генерално се подразбира дека е оправдана кога се користи степенот на сила и сила неопходни за да се обезбеди воен пораз и непосредно потчинување на оној на кого е насочена. Објектите се тие што внесуваат хуман елемент во овој однос, бидејќи објектите мора да се оправдаат со воена стратегија. Општо земено, како што расте асиметријата меѓу завојуваните, разликата помеѓу политичките и воените цели и неопходноста станува сè понејасна.⁴ Понатаму, нерешените спорови и можноста за нивна ескалација значително влијаат на кредибилитетот и социо-економскиот развој на државите, а со тоа и на поединците.

Доколку државите продолжат да инсистираат и инсистираат на ставот дека не можат да се потпрат на безбедноста на мирното решавање на спорот, односно спроведувањето на одлуките, тогаш меѓу нив не може да се гради доверба, без разлика колку се добри ресурсите. Тоа веќе може да се види во светските трендови на политички натпревар, особено во: вооружувањето, зачувувањето и заштитата на природните ресурси, борбата против светската сиромаштија, човековите права и слободи: здравството, образованието, здравата животна средина и многу други.

Слободата да се прифати исходот од спорот, победата или поразот и нивните димензии, на некој начин ја потврдуваат ефективноста и ефикасноста на избраните средства за мирно решавање на споровите, дипломатски или правни. Видови средства за мирно решавање на споровите се:

⁴ Geiß, R., (2006.), Asymmetric conflict structures, International Review of the Red Cross, Vol.88, broj 864., str.769.

- а) дипломатски средства: непосредни преговори меѓу страните во спорот, добри услуги и посредување или посредување на трето лице,
- б) институционални средства: истрага (анкета) и помирување (помирување) и
- в) средства со задолжителна пресуда: арбитража и решавање спорови пред постојано меѓународно судско тело.

Средствата за мирно решавање на спорот ги имаат следните предности и недостатоци, идентификувани со анализа на поединечни практични примери:

- *Преговорите* уживаат посебен статус меѓу средствата за мирно решавање на споровите, не само поради фактот што се општо прифатени како метод за решавање спорови или конфликти, туку и поради споменатите предности. Овие предности се: флексибилност, применлива за сите видови спорови, страните во спорови или конфликти се слободни да управуваат со целиот процес и да го насочат кон патот на меѓусебно и трајно помирување, постојат неколку видови на преговори меѓу кои страните можат да изберат во добро вера и намера. Но, неговите недостатоци се навистина важни во однос на содржината: а) тоа подразбира инхерентен компромис меѓу страните и б) често подоминантната страна преовладува и го наметнува својот став за решението.

- *Истрага и помирување* или прибирање на основни информации за случајот со цел да се предложат одредени мерки и дејствија за нивно отстранување, но кои не се правно обврзувачки за страните во спорот. Предноста е што оваа алатка обично се користи паралелно со другите како дополнителен извор на информации, што е недостаток бидејќи не ги обврзува страните. Помирувањето ги комбинира и истрагата и посредувањето за да понуди трајни и заемно прифатливи решенија. Тоа е поформален процес и однос, и поскап од медијацијата. Меѓутоа, доколку не е можно да се дојде до мирно решение, тогаш помирувачот има должност да се обиде да ги убеди, никако да ги наметне страните да го прифатат неговото предложено решение, односно да преземат одговорност.

- *Медијацијата* и добрите услуги имаат своја предност во слободата на избор на медијатор, т.е. трета страна со што ја потврдува довербата и добрата волја и намерата за решавање на спорот. Клучно во процесот на медијација, меѓу другото, е неговиот тајминг на реакции, што е постојан предизвик за страните. Различните мислења и ставови за тоа произлегуваат од употребата на различни форми: одлуки, средства,

упатства и други во различни надлежности и области. Анализираниите случаи и расположивата теорија покажуваат како оваа дипломатска техника на помирување е всушност ефективна алатка за управување и контрола на суверена држава. Токму поради некохерентноста во терминологијата, принципите и практиката, воопшто, средствата за мирно решавање на споровите, а медијацијата, особено поради неточни и неконзистентни информации, не стигнуваат до крајните корисници. Ова може да биде еден од факторите за бројот на спорови пред трибунал или друго тело.

- *Арбитражата* претставува квалитативен напредок во меѓународните стандарди на правните норми, особено во однос на другите средства за мирно решавање на споровите. Страните слободно и доброволно ќе му го доверат својот спор на арбитражниот трибунал, притоа прифаќајќи ја, со добра волја и добра волја, јурисдикцијата на избраниот орган и извршувањето на донесената обврзувачка одлука. Клучните предности на арбитражата како посебни карактеристики се: флексибилност, доверба, неутралност и имплементација на арбитражната одлука, во однос на судско решавање на споровите со нејзините инхерентни ограничувања и иновативни интервенции за подобрување на ефикасноста на националните судови (како што се: посебни национални институции за мирно решавање на споровите и „промоција“ мирно решавање на споровите). Резултатите од истражувањето укажуваат дека не може со сигурност да се каже дека ќе продолжи трендот на развивање на арбитражата како средство за мирно решавање на споровите. Сепак, може со сигурност да се каже дека трендот на интерес за мирно решавање на споровите во националните судови ќе се зголеми. Најголемата неизвесност зошто се бега од националните судови за да се решат меѓународните спорови е спроведувањето на одлуката, што секако е оправдано во асиметријата на моќта: економска, политичка и воена.

III. Влијанието и односите на РСМ со соседите

3.1.Односите и состојбата во сегашноста

3.1.1. Бугарија

Споровите, кои ги карактеризираат односите меѓу Р.Македонија и Р.Бугарија, започнуваат уште од 90-тите години на минатиот век, така, според авторот Маролов (2013)⁵, корените на проблематичните односи одат далеку назад во времето. Во овој контекст, бугарскиот Претседател тврди дека Р.Македонија е третирана како „дел од бугарската историја“, што како изјава само по себе го одразува оспорувањето на македонскиот идентитет како суштина на спорот помеѓу двете земји.

Р.Бугарија сеуште го одбележува 3-ти март како национален празник, бидејќи на овој датум, во 1878 година, беше потпишан договорот од Сан Стефан, кој предвидуваше голем дел од географската територија на Македонија да стане дел од новата бугарска држава. За кратко време, овој договор беше поништен од големите сили, стравувајќи дека голема бугарска држава ќе донесе руска доминација на Балканот. Тие територијата на Македонија и ја предадоа на Отоманската империја. Бугарија го сметаше овој чин за кршење на националните права на Бугарите, бидејќи остави дел од бугарската етничка група надвор од границите на новата држава Бугарија. Друг фактор за спорот помеѓу двете земји е историјата. Според бугарската перцепција, многу од националните личности на Македонија претставуваат, всушност, бугарски херои. Покрај тоа, Бугарите ја оспоруваат посебноста на македонската историја, тврдејќи дека историјата ја споделуваатобете земји. Со негирање на историската посебност, тие исто така го негираат постоењето на единствена нација, која е различна од другите.⁶

Македонија и Бугарија имаат спорови и за етничките малцинства што живеат во двете земји. Бугарија тврди дека дел од Македонците се всушност етнички Бугари, додека Македонците ги обвинуваат Бугарите за непризнавање на македонското малцинство што живее во Бугарија. Парадоксално, Бугарија беше првата земја што официјално ја

⁵ Marolov, D. (2013). Republic of Macedonia Foreign Policy. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

⁶ Engström, J. (2002). The power of perception: The impact of the Macedonian question on inter-ethnic relations in the Republic of Macedonia. Global Review of Ethnopolitics, 1(3), 3–17.
<https://doi.org/10.1080/14718800208405102>

призна Македонија како независна држава во 1992 година. Создавајќи се во тешки политички околности, признавањето на Македонија од Бугарија имаше посебно значење и стана основа за градење на добрососедски односи.⁷

Иако Бугарија ја призна новата држава, таа одби да ги признае Македонците како конститутивна нација, која се разликува од Бугарите. Тие исто така ја оспорија автентичноста на македонскиот јазик, сметајќи го за дијалект на бугарскиот јазик.⁸

Понатаму, со цел да се смири Грција, која силно реагираше за признавањето од Бугарија на независна Македонија, бугарскиот претседател Желев изјави дека “од бугарска гледна точка, Македонија беше само ‘географски поим’, а не име на нација”.⁹

Јазичниот проблем меѓу двете земји дополнително ги оптоваруваше нивните односи. Секоја соработка беше отежната поради непризнавањето на македонскиот јазик. Иако бугарскиот претседател Желев изјави при признавањето на Македонија, дека Бугарија нема да се меша во внатрешните работи на Македонија, со негирање на самоопределувањето на народот во Македонија, Бугарија, всушност, го стори спротивното.¹⁰

Бугарија продолжува да го негира македонскиот идентитет и ги нарекува Македонците Бугари кои „Тито ги присилил да се декларираат поинаку“ и инсистира на тоа дека Македонците се само „Бугари со исперен мозок“. Во меморандумот испратен до сите членки на ЕУ, тие го образложуваат своето вето и пишуваат дека немаат ништо против да го нарекуваат јазикот македонски, но во Уставот мора да потврдат дека македонскиот јазик е „дијалект на бугарскиот јазик“ и дека „македонскиот идентитет има бугарско потекло“. Од Софија велат дека тие не се противат на влезот на Македонија во ЕУ, но потенцираат едно големо „но“, според нив, пристапувањето на Р.Македонија во Унијата дава можност таа да раскине со, како што велат, идеолошко наследство и практика на комунистичка Југославија. Да се потсетиме, односите помеѓу поранешна Југославија и комунистичка Бугарија беа лоши токму поради нивното

⁷ Marolov, D. (2013). Republic of Macedonia Foreign Policy. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

⁸ Poulton, Hugh, 2000, Who are the Macedonians?, London, Hurst & Co.

⁹ Engström, J. (2002). The power of perception: The impact of the Macedonian question on inter-ethnic relations in the Republic of Macedonia. *Global Review of Ethnopolitics*, 1(3), 3–17. <https://doi.org/10.1080/14718800208405102>

¹⁰ Stojanovski, S., Ananiev, J., & Marolov, D. (2014). Macedonian Question Reframed: Politics, Identity and Culture in Republic of Macedonia. *Balkan Social Science Review*, 295–323. Retrieved from <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=91873>

постојано негирање на опстанокот на македонската нација и нивниот посебен културен и историски идентитет.

Во овој контекст македонскиот историчар Петар Тодоров, вели дека проблемот, поточно спорот околу минатото на македонскиот регион, идентитетот на етничките Македонци и македонското малцинство во Бугарија, трае со децении. Претходно, конфликтот беше во марксистички, а денес во европски контекст, и тој е дел од интеграцијата на Македонија во ЕУ. Она што се бара од македонската влада е всушност тешко и да се разбере. Имено, од Владата на Македонија се бара да прифати одреден етнонационалистички наратив за минатото, што бугарските власти го сметаат за единствена „историска вистина“, а тоа е дека Македонците се со бугарско потекло. За голем број етнички Македонци, ова се многу навредливи изјави, особено затоа што официјална Софија тврди дека идејата за македонската нација е антибугарски чин и пречка за членство во ЕУ, но сепак е несфатливо како идентитетот на Македонија може да претставува закана за идентитетот на Бугарија и членството во ЕУ, бидејќи секој знае дека негирањето на идентитетот на една нација е закана за Унијата и нејзините вредности. блокадата на пристапните преговори покажува дека бугарската влада е сериозна.

Многу аналитичари забораваат дека овој проблем не е само прашање на политичка реторика во Бугарија, туку всушност е факт дека поголемиот дел од политичката елита во Бугарија длабоко верува во овој национално-романтичен, ексклузивен наратив за Македонија и Македонците. Поради ова, Софија е сериозна во својата одлука да ја запре Македонија на нејзиниот пат кон ЕУ, а членките на ЕУ мора сериозно да го сфатат ова прашање и проблем, бидејќи тоа не се безопасни закани само за Балканот, туку и за ЕУ како целина.

Македонија и Бугарија ги формираа тимовите што ќе работат на решавање историски и образовни отворени прашања. Обврската произлегува од членот 8 став 2 од Договорот за добрососедство и соработка меѓу Македонија и Бугарија, кој беше потпишан на втори август 2017 година, а стапи во сила во февруари годинава. Тој предвидува: „Во рок најдоцна до три месеци од влегувањето во сила на овој договор, со цел продлабочување на заемната доверба, двете договорни страни ќе формираат Заедничка мултидисциплинарна експертска комисија за историски и образовни прашања, на паритетна основа, за да придонесе за објективно и засновано на автентични и на докази

засновани историски извори, научно толкување на историските настани. Комисијата ќе поднесува едногодишен извештај за својата работа пред владите на договорните страни“. Од македонска страна во комисијата се вклучени пет историчари. Претседател/координатор е академик д-р Драги Ѓорѓиев, член на МАНУ и професор на Институтот за национална историја (ИНИ) на УКИМ, а членуваат и професорите од ИНИ - Ванчо Ѓорѓиев, Петар Тодоров, Дарко Стојанов, како и историчарот Александар Литовски од Националната установа Завод и музеј - Битола. Членови на Комисијата се и професорката Љубица Спасовска, научен соработник на Универзитетот во Ексетер, Велика Британија и Љупчо Ристески - антрополог, професор на Институтот за етнологија и антропологија на УКИМ.

Во Софија е предложено формирање заедничка историска комисија која, како што велат, ќе ги решава споровите за овие идентитетски прашања, но во Скопје не се многу ентузијасти за оваа идеја.

Сепак, треба да се каже дека многу Македонци, повеќе од 100.000, исто така, имаат бугарско државјанство, а Бугарија во голема мера ја поедностави постапката за добивање бугарско државјанство за Македонците, што исто така е нивен адут. Повеќе од 250.000 Македонци ја искористија можноста.

3.1.2. Грција

За прв пат, Република Грција започнува да го оспорува името Македонија дури во почетокот на 1992 година, односно во време кога Република Македонија дефинитивно се осамостои како суверена и независна држава.¹¹ Во периодот кога се бараше да се изнајде решение беа предложени неколку имиња, како што се Горна Македонија, Нова Македонија, Славо-Македонија, Македонија (Скопје) и слично. Секој од овие предлози беше одбиен од едната или другата страна. Три деценискиот спор е моментално разрешен, односно конечно ја добива својата разврска со Преспанскиот договор. Бидејќи минатото е нешто што не одбележува и во иднината, мора да се навратиме на историската позадина во однос на односите помеѓу Македонија и Грција во текот на изминатите години.

¹¹ Светомир Шкариќ., (1995), Национални извештаи за Четвртиот Светски конгрес на Меѓународното здружение за Уставно право, „Името Македонија во грчко-македонските односи“, Скопје, стр 96-97.

Грција и Македонија беа во постојана борба за името. Голем број од Грците одбиваат да го користат терминот Македонија и наместо тоа Македонија ја нарекуваат, FYROM, или Скопје, односно Скопјани како термин за Македонците. Овие термини во нашата држава се сметаат за крајно навредливи.

Со Привремената спогодба, потпишана во Њујорк на 13 септември 1995 година, Македонија се согласи да го смени своето знаме (свездата од Кутлеш) и да го дополни Уставот во делот на преамбулата каде што се вели дека Македонија нема никакви територијални претензии кон ниту еден од нејзините соседи. Грчката страна се обврза да не го попречува патот на Македонија кон зачленување во институциите како што се меѓународните монетарни институции, НАТО, ОБСЕ, ЕУ и сл. Барањето за зачленување може да биде со уставното име, но Грција го задржува правото на блокада на прием ако тој не е под времената референца. Во овој договор, Македонија и Грција се ословени како првата и втората страна, или по името на главните градови: Атина и Скопје.

На 3.4.2008., на Самитот на НАТО во Букурешт, Грција ја блокираше поканата за Македонија за членство во НАТО. И покрај категоричното залагање на неколку водечки земји за приемот на Македонија, а пред сè на САД, Грција не даде согласност за покана на Македонија, образложувајќи го тоа со лошите соседски односи поради нерешениот проблем со името Македонија.

На 17.11.2008., Македонија покрена тужба против Грција пред Меѓународниот суд на правдата во Хаг дека со попречувањето на приемот во НАТО Грција директно го прекршила членот 11 од Времената спогодба, кој предвидува дека Грција нема да го попречува членството на Македонија во меѓународни организации.

Со победувањето на изборите на Зоран Заев и неговото стапување на функцијата премиер на Република Македонија, беше најавено решавање на спорот уште во 2018 година. Во знак на зближување на двете земји, автопатот А-1 кој до пред тоа го носеше името „Александар Македонски“ беше преименуван во автопат „Пријателство“, а аеродромот во Скопје од „Александар Велики“ во „Меѓународен аеродром Скопје“.

Преспанскиот договор претставува меѓународен договор кој е потпишан од шефовите на дипломатијата на Македонија, Никола Димитров и на Грција, Никос Косијас на 17 јуни 2018 година во селото Нивици во Грција на брегот на Преспанското Езеро. Овој

договор исто така бил потпишан и од посредникот на ООН за спорот за името Македонија, Метју Нимиц. Преспанскиот договор ја заменува Привремената спогодба потпишана во Њујорк на 13 септември 1995 година. Тој би требало да претставува решение на спорот за името Македонија и да воспостави стратешко партнерство помеѓу идната Северна Македонија и Грција. На Преспанскиот договор му претходеа два службени телефонски разговори, помеѓу премиерите на двете земји, Зоран Заев и Алексис Ципрас, каде што на 12 јуни 2018 година е постигнато заедничко решение - Република Северна Македонија за севкупна употреба, што понатака ќе се прецизира со амандман во Уставот.

Договорот предвидува ерга омнес име за земјава, Република Северна Македонија со македонски јазик и националност. Според истиот Македонија треба да го промени своето име во Северна Македонија односно формалното име да ѝ биде Република Северна Македонија, а Грција ќе го признае државјанството на соседната земја како македонско/граѓанин на Република Северна Македонија и ќе се согласи официјалниот јазик на државата да се именува како македонски јазик. Потпишувањето на самиот договор се одвивало под засилени безбедносни мерки, додека на церемонијата присуствувале премиерите на двете земји, Зоран Заев и Алексис Ципрас. Секако, присутни биле и шефицата на европската дипломатија Федерика Могерини, еврокомесарот за преговори за проширување Јоханес Хан и потсекретарката за политички прашања на Обединетите нации, Розмари Ди Карло. Договорот, бил презентираан пред сите релевантни политички субјекти во државата, потпишан од претставниците на двете влади, по што следува ратификацијата во Собранието.

Договорот со Грција е насловен како: „Конечна спогодба за решавање на разликите опишани во резолуциите 817 и 845 на Советот за безбедност на Обединетите нации за престанување на важноста на Времената спогодба од 1995 и за воспоставување стратешко партнерство меѓу страните“.¹²

Во самата преамбула, договорот се повикува на начелата и целите на Повелбата на Обединетите нации, Завршниот документ од Хелсинки од 1975 год., релевантните акти на Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) и вредностите и

¹² Влада на Република Македонија, 2018, Конечен договор за решавање на македонско - грчкиот спор за името и за стратешко партнерство, достапно на: <https://vlada.mk/node/14958>.

начелата на Советот на Европа, и се води од духот и начелата на демократијата, почитувањето на човековите права и основни, слободи и достоинство.

Македонската јавност реагираше поделено во однос на договорот. Претседателот на Македонија, Ѓорѓе Иванов истакна дека нема да го потпише договорот, класифицирајќи го истиот како штетен за земјата и дека истиот значи напуштање на изградените суштински државни позиции: неменување на Уставот и неприфаќање на име за севкупна употреба.

Договорот беше потпишан од страна на министрите за надворешни работи на двете држави, со што двојно беше прекршен членот 119 , став (1) од Уставот на Република Македонија,¹³ според кој “меѓународните договори ги склучува Претседателот на Република Македонија, во името на Република Македонија.” Јасно е дека Претседателот на Република Македонија, како и другите претседатели на држави, вклучувајќи го и грчкиот (избран од грчкиот парламент) е “*primus*” во меѓународните односи¹⁴, иако беше целосно запоставен во преговарачкиот процес, со што се прекрши Уставот. Во ставот (2) на Уставот на Република Македонија се вели дека „меѓународни договори може да склучува и Владата на Република Македонија, кога е тоа определено со закон, како “*secundus*” во меѓународните односи. Во член 2, став (3) на Законот за склучување, ратификација и спроведување на меѓународните договори (1988 год) се наброени областите во кои владата може да склучува договори, но во нив не само што го нема, туку не може ни имплицитно да се вклучи прашањето за името! Се соочуваме со *ultra vires* чин, зошто потписникот излегол надвор од надлежноста, односно ги пречекорил уставните и законски овластувања. Никаде во Уставот нема ниту збор за надлежен орган или постапка за промена на името. Тоа му дава карактер на неразделен елемент на националниот и државен идентитет.

Како најголема придобивка, која Македонија и Грција ја наведуваат со договорот од Преспа и како главна причина за неговото креирање, е отворањето на патот за евроатлантските интеграции на Македонија, односно членството во НАТО и ЕУ, кој токму поради наметнатиот спор за името беше блокиран од страна на Грција, речиси 28 години. Членството во НАТО и почетокот на преговорите за влез во ЕУ, според одредени аналитичари би требало да ѝ донесат на земјава поголеми безбедносни

¹³ Устав на РМ, ЧЛ.119,Став (1).

¹⁴ член 36 од Уставот на Хеленската република

гаранции, да отворат и одредени економски перспективи и развој, а во самата спогодба од Преспа е предвидено интензивирање и збогатување на соработката помеѓу двете земји.

Со прифаќањето официјалното и уставното име на државата да биде Република Северна Македонија, и тоа ерга омнес (и за внатрешна употреба), некои аналитичари сметаат дека имплицитно се загрозува постоењето на македонската нација т.е. губење на националниот идентитет, на македонската држава под името што досега била позната. Притоа огромна доза конфузија и нејасност кај народот предизвикува и толкувањето на терминот *nacionality*, односно дали терминот „националност“ кај втората страна, дефинирано во членот 1(3) б од спогодбата како „македонско/државјанин на Република Северна Македонија“ се однесува исклучиво на државјанството, во смисла на поседување на патна исправа или, пак, на националниот (етничкиот) идентитет на најголемиот дел од граѓаните на државата.

Иако насловот на Договорот нотира престанок на важноста на Привремената спогодба од 1995, во ниту еден член не е спомената пресудата на Меѓународниот суд на правдата од Хаг во 2011 година за прекршување на член 11 од страна на Република Грција со блокирањето на добивањето покана за членство на „Бившата југословенска Република Македонија“ во НАТО, на самитот во Букурешт од 2008 година.

Во Договорот не се споменува референцата „бивша југословенска Република Македонија“ од Резолуцијата 817 (1993), иако Република Македонија под неа влезе во многубројни меѓународни организации, склучи многу договори под уставното име, не само со државите кои ја признаа под него, туку и со многу други.

Преспанскиот Договор не води сметка за членот 1 од Привремената спогодба (1995), во која, Првата страна ја признава Втората страна како независна и суверена држава, како и членот 3 со кој „секоја страна се обврзува да ги почитува суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на другата страна . Заради тоа, таа е спротивна на начелото на „еднаквост на сите членки (Член 2 (1) на Повелбата и го дерогира правниот субјективитет на Република Македонија. Исто така, се крши принципот на правна еднаквост на државите (GA Res.2625 (XXV) од 24 окт. 1970) и принципот на недискриминација во претставувањето и членството (UN Doc.A/CONF.67/16 (14 март, 1975). Членот 53 на (Vienna Convention on the Law of

Treaties (VCLT)) вели: Договори што се во конфликт со задолжителните норми на меѓународното право (*ius cogens*) се ништовни.

Преспанскиот Договор може да се каже дека е асиметричен, бидејќи Првата страна има права, додека Втората обврски, ако се изземат онаа „за ратификација на договорот, по усвоените амандмани на Уставот и завршувањето на сите правни постапки, нужни за влегување во сила на истата (член 1, точка 4, под г) и онаа :“да не приговара на апликацијата за зачленување или на членството на Втората страна (член 1, точка 3, под а). Иста формулација има во членот 11, став (1) на Привремената спогодба, но залудно, бидејќи Република Грција ја прекрши, а Меѓународниот суд ја прогласи за виновна, но не следеа никакви правни и политички последици.

Во договорот е занемарен членот 118 според кој “меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон“. Значи, меѓународните договори не се над Уставот, ниту со нив може да се менува уставот на Република Македонија.¹⁵

Декларацијата за самостојна и суверена Република Македонија од 1990 се повикува и темели на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права на ООН од 1966 година, односно на правото на самоопределување. Со амандманот LXXIV од 1990 се уредува постапката за остварување на правото на македонскиот народ на самоопределување.

Во однос на прашањето кое што најмногу ги интересира на македонците, а тоа е дали ќе може Македонија во иднина да ја поништи спогодбата од Преспа, при евентуална промена на власта се изјасни лидерот на опозициската партија ВМРО-ДПМНЕ, Христијан Мицкоски. Тој изјави дека за него ниту еден процес во историјата не е еднонаочен, а искуството покажало дека некои процеси биле и реверзибилни. Во однос на правната можност за оспорување на спогодбата ставот на правните експерти, којшто беше пласиран во домашната јавност, е дека Македонија може да се повика на Виенската конвенција за договорно право, која се потпира на принципите на меѓународното право, внесени во Повелбата на Обединетите нации. Таму се обработува и се одредува токму таквата можност за поништување, згаснување и прекин на примена на договорот. Вториот дел од Виенската конвенција, од членот 43

¹⁵ Устав на Република Македонија, Број 08-4642/1, 17 ноември 1991 година Р.МАКЕДОНИЈА, Скопје.

до членот 72 се однесуваат токму на постапката и последиците од поништување, згаснување и прекин на примена на договорите. Исто така, Македонија и Грција се потписнички на Виенската конвенција.

Во Грција се проценуваше дека развојот на настани во однос на македонското прашање ќе има многу сериозно влијание врз реструктурирањето, реорганизацијата и реструктурирањето на грчката политичка сцена, што се покажа како точно предвидување, во однос на текот на настаните. Тоа го покажаа и многуте истражувања на јавното мислење кои се случија, каде што се увиде дека Грците беа поделени во однос на реализацијата на Договорот од Преспа, каде едни беа со позитивно, а останатите со негативно мислење. Од моментот кога стана јасно дека Договорот од Преспа се префрла на грчки терен и партиите и пратениците треба да заземат став, почнаа и проблемите во пратеничките групи со заминувања, бришења и трансфери на пратеници.

Некои грчки историчари сметаат дека овој договор исто како и со Времената спогодба Македонија ќе го прекрши и дека со Преспанскиот договор Грција всушност ги признава на Македонците.

На ова одговорише извори од грчкото МНР, кои рекоа дека не треба да се плашат од малата северна соседна земја, со цитирање - „а Нова демократија да престане да бара прашања за плашење и да поттикнува анахрони национализми“.

Се огласил и професорот по меѓународна политика, Христодулос Јалурудис, инаку претседател на Хеленската културна фондација, кој вели дека името „Северна Македонија“ ќе постои само на меѓународни средби и конференции, а насекаде земјава ќе ја нарекуваат „Македонија“.¹⁶ Според него, името Северна Македонија ќе биде само налепница, а во говорниот јазик, во комуникацијата меѓу луѓето ќе се користи Македонија и Македонци.

Покај тоа, продолжуваат игрите без граници и маки во Македонија, која најпрво беше во заложништво на Грција повеќе од две децении, поради спорот околу нејзиното државно име, а потоа конечно се договори за ново име - Северна Македонија, што го задоволи јужниот сосед. Но, токму кога се чини дека се отворија евро-атлантските

¹⁶ Ивановски X., 2019, „Северна“ ќе биде само налепница, а ќе остане секаде „Македонија“, достапно на: <https://pressingtv.mk/region/severna-kje-bide-samo-nalepnica-a-kje-ostane-sekade-makedonija/>.

перспективи за Македонија, се појави нов проблем - Бугарија излезе со своите барања и стави вето на преговарачкиот процес, и со оваа плитка балканска историска игра на зборови му суди на својот сосед Македонија и ја спречи конечно да ги отвори пристапните преговори со Брисел.

3.1.3. Србија

Македонија и Србија воспоставија дипломатски односи во 1996 година, пет години по прогласувањето независност на Македонија од Југославија (1991), четири години по формирањето на Сојузна Република Југославија (1992) и три години по приемот на Македонија во Обединетите нации (1993). СР Југославија воспостави дипломатски односи со Македонија, последна од сите соседни земји.

Периодот од референдумот за независност на Македонија во септември 1991 година, кој беше бојкотиран од македонските Срби, до воспоставувањето дипломатски односи во 1996 година, беше исполнет со низа тензии: протести за поголеми права на Србите кои живеат во Македонија, одложување на регистрацијата на српска партија. во Македонија, одбивање на дел од младите Срби да служат во Армијата на Република Македонија, одбивање влез во Македонија на претставници на Српската православна црква итн. Сепак, од 1996 година, развојот на дипломатските односи меѓу Македонија и Србија има растечки тренд до октомври 2008 година, кога Србија го протера македонскиот амбасадор од Белград бидејќи Македонија ја призна независноста на Косово. Односите на највисоко ниво беа обновени во мај следната година. Месеците по македонското признавање на независноста на Косово беа најкритични за односите меѓу Македонија и Србија.

По признавањето на независноста на Косово следеше обележување на заедничката граница меѓу Македонија и Косово, кое заврши во октомври 2009 година со Договорот за физичка демаркација на границата, потпишан од премиерите Никола Груевски и Хашим Тачи. Веднаш по ратификацијата на договорот во парламентите на двете земји и неговиот итен поздрав од САД и ЕУ, Македонија и Косово воспоставија дипломатски односи. Според тогашниот министер за надворешни работи Антонио Милошевски (ВМРО-ДПМНЕ), „со решавањето на прашањето за границата со Косово, Македонија стана една од ретките земји во регионот без никакви гранични спорови со соседите.“ одвојување на значителен дел од македонското територија во корист на Косово, како и

официјален Белград. Тогашниот српски претседател Борис Тадиќ го оцени договорот како „незаконски чин“, а македонската страна (претседателот Бранко Црвенковски) го оправда како „техничко прашање“ направено врз основа на Договорот за оцртување на државната граница меѓу Скопје и Белград, потпишан во 2001 година. тогашните претседатели Трајковски и Коштуница), како и Сеопфатниот предлог за статус на Косово од 2007 година.

Српскиот народ кој живее во Република Македонија е дел од конститутивните народи наведени во Уставот на Република Македонија. Според пописот од 2002 година, во Македонија живеат 35.939 Срби, што е 1,8% од вкупното население.¹⁷ Најголем број Срби живеат во Скопје и во Куманово, а од тогашните 84 општини, Србите живееле во 81 општина.

Кај граѓаните на Македонија преовладуваат позитивни и пријателски чувства кон северниот сосед, кои се нагласени во многу изјави на политичарите. Така, според последното истражување на јавното мислење на тема односи со соседите,¹⁸ Србија е на врвот на соседните земји и е оценета како „најпријателски сосед“. Дури 42,5 отсто од испитаниците одговориле дека најпријателски сосед на Македонија е Србија. На второ место со 18,5 отсто од гласовите е Албанија. Истовремено, нема разлика меѓу одговорите на членовите од различни партиски припадности, но има разлики меѓу испитаниците од различна етничка припадност. 56% од симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ и 50% од симпатизерите на СДСМ одговориле дека Србија е најпријателскиот сосед. Но, додека 54 отсто од етничките Македонци ја гледаат Србија како свој најпријателски сосед, 56 отсто од етничките Албанци ја гледаат Албанија како таков сосед. 14,5 отсто од етничките Албанци гласале за Србија како нивен најпријателски сосед.

Но, и покрај постојаното нагласување на добрите односи меѓу Македонија и Србија, кои се квалификуваат како „братски“, претседателот на Националниот совет Величковски во март годинава рече дека српската национална заедница во Македонија ужива поголеми права од македонската заедница во Србија. Владата во Скопје сè уште нема делегирано свои претставници во мешовитата владина комисија за следење на имплементацијата, така што ова тело не се состанало, ниту можеме да се повикаме на

¹⁷ <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaXIII.pdf>

¹⁸ „Глобално водство, соседство и односи со Бугарија“, МЦМС и ИДССС, Скопје, 2013, <http://www.mcms.org.mk/images/docs/2013/globalno-vodstvo-2013.pdf>

„реципроцитет“ во согласност со овој важен стратешки документ“. Величковски не верува во „решавање на проблемите на поединци кои само сакаат да не потресат и поделат“. Според него, „само единството е нашето решение за проблемите, без разлика дали на локално, окружно, регионално или глобално ниво“.

- *Отворени прашања*

Во сите изјави на официјалните претставници постојано се нагласува дека меѓу овие две земји нема отворени прашања. Во една од последните изјави на оваа тема, во март 2017 година, поранешниот министер за надворешни работи и вицепремиер на Македонија (до 31.05.2017 година), Никола Попоски ги оцени односите меѓу двете земји како „стабилни“, нагласувајќи дека меѓучовечките Односите имаат големо значење што се рефлектира во политичките односи, без оглед на предизвиците со кои се соочуваме“.¹⁹

Во официјалната оценка за билатералните односи со Србија од страна на македонското Министерство за надворешни работи се вели: „Од меѓусебното признавање во април 1996 година, меѓу Република Македонија и Република Србија се изградени партнерства, кои се карактеризираат со високо ниво на меѓусебна доверба, разбирање и добрососедство. Воспоставениот политички дијалог овозможува континуиран и одржлив развој на односите и соработката, што е потврдено со бројни средби на највисоко ниво. Како и во минатото така и денес, европската интеграција останува надворешнополитички приоритет на двете земји. Во насока на интензивирање на соработката на полето на евроинтегративните процеси, двете земји потпишаа билатерален договор со кој се конкретизира ваквата соработка и добива соодветна динамика. Иако Република Македонија и Република Србија генерално имаат еднакви или многу блиски ставови за голем број прашања на билатерално, регионално и мултилатерално ниво, тие немаат таков став/глед во однос на Косово и спорот меѓу Македонската православна црква и Српската православна црква. Сепак, овие разлики не претставуваат пречка за понатамошен конструктивен дијалог и продлабочување на сеопфатната билатерална, регионална и мултилатерална соработка. Ваквата констатација и одличните односи ги потврдува и Заедничката седница на двете влади, на која е истакната потребата од побрз развој, продлабочување на економската соработка и инфраструктурно и енергетско поврзување преку конкретни проекти.

¹⁹ <http://republika.mk/741176>

Договорната рамка меѓу двете земји е во голема мера комплетна и овозможува интензивна соработка во повеќе области од заемен интерес.

Досега се склучени повеќе од 60 билатерални договори и документи, од кои 53 се во сила, а во тек се уште 20 иницијативи/постапки за склучување договори. Пријателските односи меѓу двете земји ги потврдија и официјалните посети на претседателот Николиќ на Република Македонија во 2012 година, кога Република Македонија му овозможи на српското раководство да ја одбележи стогодишнината од Кумановската битка во општина Зебрњак во духот на добрососедски и европски вредности. Две посети на премиерот на Србија Ивица Дачиќ на Република Македонија се одржаа во пријателски дух: официјалната на 27-28. јануари 2013 година и работниот ден на 26 јануари 2014 година, кога беше организирана прославата на Свети Сава, државен празник на српската заедница во Република Македонија, на кој присуствуваа премиерите на Македонија и Србија, Груевски и Дачиќ.²⁰

Во неколку наврати од српска страна се слушаат изјави дека овие две земји немаат отворени прашања. Во интервју за радио Дојче веле во април 2014 година, Александар Вучиќ, во својство на вицепремиер на Србија, ги праша новинарите: „Немате отворени прашања со Македонија? Тој одговара: „Не, тие односи се добри. „Имаме добри односи со Грција, а истото важи и за Црна Гора со која имаме се подобри и подобри односи.“²¹

Но, самото директно спомнување на односите со Грција, во продолжение на одговорот на прашањето за односите со Македонија, може да се толкува како порака дека односите со Македонија треба постојано да се гледаат низ призмата на односите Србија-Грција. Претседателката на Народното собрание на Србија, Маја Гојковиќ, при посетата на Македонија во февруари 2015 година, по средбата со македонскиот државен врв изјави: „Во разговорите истакнавме добри односи и дека нема отворени прашања меѓу нашите земји.“²²

За разлика од таквите изјави дадени на средби, по враќањето во својата земја, политичарите често знаат да дадат изјави што се сосема спротивни од нивните претходни изјави и од сите напори за подобрување на добрососедските односи. Добро

²⁰ <http://www.mfa.gov.mk/index.php/mk/nadvoresna-politika/bilateralni-odnosi/sosedstvo>

²¹ Вучиќ: Србија не сака нареди кај соседите (Intervju za Radio Dojče Vele od 01.04.2014. god.)

²² <http://vecer.mk/makedonija/makedonija-i-srbija-imaat-odlichni-odnosi-i-nemaat-otvoreni-prashanja>

е, велат аналитичарите, што ваквите изјави се пред се наменети за „домашна“ употреба и за дневно-политички цели. Една таква ситуација е изјавата на шефот на српската дипломатија Ивица Дачиќ, кој на почетокот на 2017 година, по гласањето на Македонија за членство на Косово во УНЕСКО, рече дека Србија погрешила што ја признала Македонија под уставното име. „Србија направи голема грешка. Цела Европа и светот го користат името Поранешна Југословенска Република Македонија, а ние им удрихме шамар на нашите браќа Грци и сега очекуваме Грците да не го признаат Косово. Ја признавме Македонија со навреда на Грците, а Македонците постојано гласаат за Косово. Морам да кажам дека сме будали, овде ќе употребам недипломатски израз“.²³ Дачиќ изјави и дека Белград ќе го користи уставното име во билатералните односи со Скопје, но дека во други случаи ќе го користи името што се користи во ЕУ и ОН - ФИРОМ. Набргу по оваа изјава, на приемот на платената патарина, компанијата Патишта на Србија го смени името Македонија во ФИРОМ. По официјалната реакција на македонското Министерство за надворешни работи, промената е повторно направена и наместо ФИРОМ е вратено името Македонија.

На ваквото влошување на односите веднаш реагираа бизнисмените. Претседателите на стопанските комори Бранко Азески и Марко Чадеж по средбата во Скопје упатија апел до владите на двете земји да направат се за да не се нарушат добрососедските односи, бидејќи добрите политички односи се предуслов за зголемување на трговската размена.²⁴ Универзитетскиот професор Алајдин Демири смета дека иако нема тензии меѓу Македонија и Косово, македонската политика тајно е во добри односи со Србија и на некој начин и помага на Србија; дури и признавањето на независноста на Косово не беше доброволна одлука, туку беше под притисок на ЕУ и голем број Албанци кои живеат во Македонија“.²⁵ По краткото стабилизирање на односите, следеа низа изјави од двете страни, но овојпат меѓу сегашното раководство на Србија (Вучиќ и Дачиќ) и идното македонско раководство (лидерот на опозицијата Заев). Истовремено, треба да се истакне дека оваа најнова искра меѓу политичарите беше поттикната и поддржана од дел од медиумите од двете земји.

Во секој случај, овие изјави стивнаа и се претворија во заложба за идна соработка по средбата на Вучиќ и Заев со шефицата на европската дипломатија Федерика Могерини,

²³ <http://novatv.mk/dachik-srbija-zgreshi-shto-ja-prizna-makedonija-pod-ustavno-ime/>

²⁴ <http://www.slobodenpecat.mk/naslovna/biznismeni-od-makedonija-i-srbija-baraat-ekonomijata-da-bide-predpolitikata/>

²⁵ Intervju za Radio Slobodna Evropa (<https://www.slobodnaevropa.mk/a/27056459.html>)

во Брисел, на крајот на мај 2017 година.²⁶ Ова смирување на страстите е исклучително важно за иднината. односи.земји, бидејќи по десетгодишното владеење на десничарската ВМРО-ДПНЕ, во Македонија дојде до промена на власта со формирање на нова влада на чело со Социјалдемократскиот сојуз на Македонија. Вториот најголем партнер на Владата останува ист: тоа е партијата на македонските Албанци, ДУИ (Демократска унија за интеграција), но овојпат во Владата влегоа други партии на Албанците од Македонија, противници на ДУИ, односно БЕСА и Алијанса за Албанците. Последната епизода од серијата „Напнати односи“ беше иницирана со откривање на фактот дека при насилниот упад на приврзаниците на владејачката ВМРО-ДПНЕ во македонското Собрание на 27 април 2017 година, кога беа повредени неколку пратеници од опозицијата.партија, а сегашната владејачка коалиција предводена од СДСМ. Во својата одбрана српската страна (т.е. министерот за надворешни работи Ивица Дачиќ) изјави дека Горан Живаљевиќ само си ја вршел работата, односно собирал информации. Следеа низа меѓусебни обвинувања, а снимки од снимени телефонски разговори меѓу пратеници во српскиот парламент и новинари со истиот пратеник на БИА и претседател на Демократската партија на Србија и пратеник од тогашната владејачка коалиција со ВМРО-ДПМНЕ протекоа.Новинарот добил инструкции за објавување текст за Македонија.²⁷ По оваа низа настани, амбасадорите на двете земји беа поканети на разговори во министерствата за надворешни работи.

Страстите се смирија со изборот на нова влада во Македонија. Новиот министер Никола Димитров ги стави добрите односи со сите соседи меѓу приоритетите на надворешната политика (заедно со почетокот на преговорите со ЕУ и членството во НАТО), без да потенцира никого посебно. Иако првите два телефонски разговори му беа со грчки колега и со бугарски колега, првото прашање упатено до него како министер, веднаш по изборите, сепак беше прашање за односите со Србија.

„Моите први билатерални посети ќе бидат главно во регионот, а таму каде што имаме проблеми, сакам прво да одам таму. Да се каже дека Македонија има нов лик, дека сака да воспостави добри односи. Не е добро овие нови врски да започнат со големи скандали. Ќе се обидам да го затворам тоа прашање без голем скандал, но од она што сега го гледам не е добар почеток ниту од таа страна. Знаете овде во Собрание имаше

²⁶ Моргерини ги помири Заев и Вучиќ (<https://makfax.com.mk/daily-news> - 25. 05. 2017)

²⁷ <http://novatv.mk/srpsko-ruski-shpionski-igri-za-makedonsko-stsenario-koj-saka-kriza-2/>

државен удар кој пропадна...на десетина метри од нас луѓето влегоа и го раскрвавија денешниот премиер...не можете да бидете дел од таа толпа, без тоа значи мешање во внатрешните работи. Нема повеќе пластичен пример за мешање во внатрешните работи. Јас сум дипломат и влегувам во парламентите на другите земји на главната врата, ме чекаат, се претставувам и одам на состанок. Така се влегува во законодавниот дом на пријателска и соседна земја. Мислам дека овој случај не треба да создаде проблем во тој поглед. Мислам дека Србија има интерес Македонија да успее и Македонија има интерес Србија да успее и дека ние ќе градиме мостови“.²⁸

- *Спор помеѓу црквите*

Спорот меѓу двете православни цркви, кој е едно од најжестоките прашања во односите меѓу двете земји, двете влади го гледаа како „меѓуцрковно“, а не како „меѓудржавно“ прашање, иако во двете земји православниот Црквата е многу блиску, него и властите. Се чини дека главниот мотив на македонската страна да го истакне црковниот карактер на ова прашање е тоа што не може да го реши, па со класифицирањето на ова прашање во доменот на црквата ја отстранува вината за нерешавање. Српската страна пак, оставајќи го ова прашање целосно на црквата, всушност го остава проблемот да тлее како жар во кој може да дува ако треба и повторно да го разгори.

Причината поради која Србија е најмногу огорчена во Македонија е што цела деценија СПЦ го спречува празнувањето на Второто заседание на АСНОМ, на 2 август 1994 година, во помошните простории на манастирот Св. Прохор Пчињски, нешто што години наназад се славеше без никакви пречки. Иако одлуката никогаш да не се врати спомен плочата на АСНОМ (која беше насилно отстранета од приврзаниците на Воислав Шешел во 1998 година) е всушност одлука на Српската православна црква, сепак се верува дека српската влада - доколку сакала - би можела да прослави годишнина на АСНОМ на ова место. Еден од начините да се направи тоа е можноста оваа локација да се прогласи за споменик на културата и со тоа да се овозможи повторно одбележување на годишнината од устоличувањето на македонската државност - што се смета и за најголем државен празник во Македонија. Во близина на Манастирот Св. Прохор Пчињски, од македонската страна на границата, во новоизградениот меморијален комплекс Пелинце.

²⁸ <http://novatv.mk/dimitrov-na-evropa-i-svetot-ke-mu-pokazheme-deka-imame-novo-litse/>

Разочараноста на македонската страна по ова прашање дополнително ја зголемува заедничкото одбележување на годишнините од две битки значајни за српската страна - кај Кајмакчалан и кај Зебрњак. Посебен проблем е тоа што се слават настани кои македонското население ги третира како момент во кој едно (отоманско) ропство се заменува со друго (српско) ропство. Затоа во Македонија преовладува ставот дека Македонија и Србија имаат асиметричен однос.

- *Перспективи*

Новата владејачката структура во Македонија секако ќе значи извесна промена на билатералните односи со Србија и репозиционирање на досегашните позиции на двете страни. Позицијата на Македонија за српските интереси на Косово не се очекува да омекне, бидејќи новата влада има уште повеќе албански претставници во Македонија, а првичните изјави на новите владини претставници најавуваат работа за забрзување на европската интеграција, што значи дека позиционирањето кон Косово не ги нарушува односите со ЕУ. Од ова може да се очекува дека Македонија ќе ги следи позициите и насоките на ЕУ во однос на политиката кон Косово, односно како и досега да носи одлуки „во согласност со своите стратешки интереси“.

Она што може да се насети во овој краток период од формирањето на новата влада, идните односи со Србија, барем на македонска страна, повеќе ќе се градат низ призмата на регионалната соработка, отколку преку некаква блиска и поблиска билатерална соработка. Се очекува идната билатерална соработка да остане во понеутрална позиција од претходната, без многу страст во која било насока. Дополнително, не се очекува размена на посериозни негативни изјави и ставови (барем не од македонска страна), бидејќи новата македонска влада ќе сака да покаже дека може да живее со соседите, како порака дека може да живее со други членки на ЕУ.

Имајќи предвид дека спорот за името со Грција и последната серија непријатности во односите со Србија се најхроничните и најакутни соседски проблеми, од македонската страна се очекува да вложи напори тие барем побрзо да се решат или барем да се ублажат. Долгорочно се очекува главна заедничка точка на Македонија и Србија да биде евроинтеграцијата на земјите. Во тој контекст треба да се укаже на различните аспирации на двете земји кон НАТО. Додека во Србија се гради независен став на земјава по ова прашање, сите членови на новата македонска влада се залагаат за што поскоро влегување на земјата во НАТО, за што со години има покана за решавање на

спорот со Грција. околу уставното име на Македонија. Членството на Македонија во НАТО ќе значи „нов сосед“ за Србија, гледано од безбедносен аспект. Тоа секако ќе има одредени импликации во односите меѓу двете земји, кои во тој случај неминовно веќе нема да можат да имаат само предзнак – билатерален.

3.1.4. Албанија

Авторот Сокалски (2003) во врска со односите меѓу Македонија и Албанија, тврди дека тие во голема мера зависеле од внатрешната состојба на Албанија, како и од состојбата на албанската заедница во Македонија. Формирањето на нова држава на источната граница беше поздравено од Албанија, главно затоа што се сметаше за “противтежа на Србија и иритант за Грција”.²⁹ Албанија ја призна независноста на Република Македонија во 1993 година. Сепак, според Маролов (2013), првичните напори на надворешната политика на Албанија беа да го условат признавањето на Македонија со исполнување на барањата за унапредување на правата на албанското население во Македонија.³⁰ Република Албанија, иако беше подготвена да ја признае новата држава, сепак тврдеше дека не им припаѓа само на етничките Македонци.³¹ Како и да е, внатрешната кривка состојба на Република Албанија и надворешниот притисок, особено од САД, да се воздржат од вмешане во внатрешните работи на Македонија, со цел зачувување на мирот во Балканот, ја направија Албанија незаконувачки фактор кон постоењето на Македонија. Исто така, предизвика таа да ја признае Македонија безусловно.

Во 1992 година, преку официјална декларација од Република Албанија, таа ја призна независноста на новата држава, но не под уставното име. Таа ја призна земјата под привременото име: “Поранешна југословенска Република Македонија”. Ваквата двосмислена позиција на Република Албанија кон Република Македонија, според Лани и Шмит (2008), резултираше, од една страна, од нејзината желба за унапредување на соработката и зајакнување на економските врски со Македонија, а, од друга страна, од својата загриженост да не остави впечаток дека ја занемарува својата улога во

²⁹ Sokalski, H. (2003). *An Ounce of Prevention: Macedonia and the UN Experience in Preventive Diplomacy*. Philadelphia, United States: Taylor & Francis Inc.

³⁰ Marolov, D. (2013). *Republic of Macedonia Foreign Policy*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

³¹ Isakovic, Z. (2000). *Identity and Security in Former Yugoslavia* (1st ed.). London and New York, UK and USA: Routledge.

одбраната на албанското малцинство во Македонија. Оваа улога беше темата што предизвика најголеми расправи меѓу двете земји. Албанија ги условуваше своите односи со Македонија со унапредување на политичкиот статус на Албанците од 1997 година.³²

Ортаковски (2001) тврди дека Албанија не направила никакви реципрочни напори за унапредување на правата на македонското етничко малцинство во Албанија. Реториката на претседателот на Албанија во текот на 90-тите години, во прилог на исполнување на политичките и уставните барања на албанската етничка група во Македонија, предизвика негодување и протест кај етничката македонска заедница, која сметаше дека таквата позиција од страна на нејзиниот западен сосед е класично мешање во нивните внатрешни работи.³³ Односите се влошија кога официјална Тирана застана на страната на радикалното крило на албанската партија Демократска партија за просперитет (ПДП), која сакаше да се повлече од владината коалиција поради неподготвеноста на македонскиот коалициски партнер да ги исполни барањата на албанскиот политички фактор. Претседателот на Албанија, Сали Бериша, не само што застана на страната на радикалното крило на оваа партија, туку и силно го критикуваше другото крило за соработка со македонската влада. Тој ја ублажи својата позиција само откако доби критики од Скопје и што е најважно од САД.

Студените односи меѓу двете земји започнаа повеќе да се влошуваат кога Албанија даде поддршка за основање на универзитет во Тетово на албански јазик, кој македонската влада го третираше како класично мешање во нејзините внатрешни работи. Пофалбите на Бериша кон самопрогласениот ректор на овој универзитет, предизвикаа дополнителни нарушувања во односите меѓу двете земји.³⁴ Односите меѓу двете земји започнаа да се подобруваат во средината на 90-тите. По реципрочните посети на претставниците за надворешна политика и воспоставувањето дипломатски односи, двете земји започнаа со нивно зближување. Првите чекори што укажуваат на новата врска беа отворањето на границите од страна на Албанија за Македонија, за време на грчката блокада. Во обидите да и помогне на економијата на Македонија,

³² Lani, R., & Schmidt, F. (2008). Albanian foreign policy between geography and history. *The International Spectator*, 33(2), 79–103. <https://doi.org/10.1080/03932729808456809>

³³ Ortakovski, V. (2001). Interethnic Relations and Minorities in the Republic of Macedonia. *Southeast European Politics*, 24–45.

³⁴ Koinova, M. (2008). Kinstate Intervention in Ethnic Conflicts: Albania and Turkey Compared. *Ethnopolitics*, 7(4), 373–390. <https://doi.org/10.1080/17449050802243384>

Албанија и овозможи на Македонија пристап до своето пристаниште во Драч, што беше многу важно за македонската економија, со оглед на трговската блокада од страна на јужниот сосед.³⁵

Од друга страна, Македонија ја поддржа Албанија за време на Граѓанската војна во 1997 година, отворајќи го својот аеродром во Охрид. Друг позитивен чекор беше признавањето од страна на Албанија на македонското малцинство и нивните права во областите каде што беа концентрирани. Коинова (2008) тврди дека релаксирањето на односите станало поизразено со промената на владата во Албанија од 1997 година, при што новиот премиер, Фатос Нано, покажа поголема посветеност кон регионалната соработка.³⁶ Во 1998 година двапати ја посети Македонија и потпиша осум билатерални договори со македонската Влада. Во однос на албанското прашање во Македонија, тој го задржа дистанцираниот пристап „отворено обесхрабрувајќи го сепаратизмот и нагласувајќи дека Албанците треба да ја гледаат својата иднина во светло на регионалната и европската интеграција”. Некои автори увиделе дека проблемите со корупцијата во Албанија имале ефекти на прелевање врз внатрешната стабилност на Македонија. Откривањето на паравоена активност во македонската армија, во 1993 година, се смета дека имало врски со корумпирани функционери од Албанија. Нелегалното преминување на албанско-македонска граница се случуваше континуирано и покрај тоа што оваа граница ја чуваа мисиите на УНПРЕДЕП и ОБСЕ. По распадот на Албанија во 1997 година, илегалното оружје беше шверцувано во Македонија и овој тренд се влоши уште повеќе за време на Косовската бегалска криза од 1999 година. Исто така, се смета дека вооружениот конфликт што избувна во Македонија во 2001 година, имал врски со албански политичари, иако официјално премиерот на Албанија, Илир Мета, јавно го осуди настанот.

Што се однесува до правата на албанската заедница во Македонија, со потпишувањето на Охридскиот рамковен договор (2001), Албанија смета дека прашањето за политичките и уставните права на албанското малцинство пронашло правна основа за достоинствено решение. Албанија континуирано го поддржуваше овој документ и постојано апелираше за негово целосно спроведување. Според официјалната страница на Министерството за надворешни работи (Односи со земјите од регионот): Албанија

³⁵ Lani, R., & Schmidt, F. (2008). Albanian foreign policy between geography and history. *The International Spectator*, 33(2), 79–103. <https://doi.org/10.1080/03932729808456809>

³⁶ Koinova, M. (2008). Kinstate Intervention in Ethnic Conflicts: Albania and Turkey Compared. *Ethnopolitics*, 7(4), 373–390. <https://doi.org/10.1080/17449050802243384>

повеќе пати бараше целосно почитување на Охридскиот рамковен договор, кој ги регулира односите меѓу двете главни етнички групи во Македонија, Македонците и Албанците, ја зајакнува довербата меѓу нив и служи како основа за демократска стабилност на земјата и намерата на Македонија да се интегрира во Евро-атлантски структури, ЕУ и НАТО. Во овој контекст, сè уште има одложувања во врска со спроведувањето на правото на Албанците да го користат нивниот мајчин јазик, албанското национално знаме, вработувањето, буџетот итн. Албанија, исто така, изрази поддршка за македонската евро-атлантска агенда, покажувајќи вредна соработка во рамките на Јадранската повелба и другите сфери. Сепак, Охридскиот договор неколкупати резултираше во причина за спорови меѓу двете земји. На самитот на НАТО, одржан во Велс, премиерот Рама директно ја услови поддршката на Албанија за членство на Македонија во НАТО со барање за исполнување на Охридскиот рамковен договор.³⁷

Како и да е, овие декларации подоцна беа толкувани од официјална Тирана како неусловувачки. Напротив, Албанија ја потенцираше целосната поддршка за членството на Македонија во евро-атлантските структури. Чувствителните односи меѓу двете земји ескалираа во 2016 година, по парламентарните избори во Македонија, со што заврши едногодишната политичка криза. Пред формирањето на новата коалиција, главните албански партии беа повикани на состанок од премиерот на Албанија, Еди Рама, во Тирана. Десет дена по оваа средба, албанските политички партии во Македонија објавија заедничка платформа, која служеше како основа за нивните преговори за формирање коалиција.³⁸ Оваа платформа, сепак, предизвика жестоки реакции во Македонија. Претседателот на државата, Ѓорѓе Иванов, одби да и го предаде мандатот за формирање Влада на македонската партија СДСМ, заради прифаќањето на барањата што произлегоа од албанската заедничка платформа. Во интервју за странски едиторијал, Претседателот го квалификуваше овој документ како платформа на странска земја. Нарекувајќи го Тиранска Платформа, претседателот тврди дека овој документ го ризикува суверенитетот на државата и дека тој е антиуставен (архиви на EBW, 2017).

³⁷ Milori, M. (2015, May 24). Rama: Nuk ka Maqedonitë integruar, pa zbatimin e Marrëveshjesë Ohrit (Rama: There is no integrated Macedonia, without the fulfilment of the Ohrid Agreement). Retrieved, from <https://www.evropaelire.org/a/27028620.html>

³⁸ Kadriu, I. (2017, July 19). Deklarata e përbashkët, manovrimet për pikë politike (The joint declaration, maneuvers for political points). Retrieved from <https://www.evropaelire.org/a/deklarata-e-perbashket-e-partive-shqiptare-ne-maqedoni-/28625936.html>

Овој документ поттикна бран протести, под иницијативата “за Обединета Македонија”, при што демонстрантите побараа да се стави крај на оваа платформа³⁹. Албанскиот премиер, од друга страна, негираше постоење на Тиранска платформа, наведувајќи дека “нема платформа на Тирана, туку платформа на албанските политички партии, на кои им понудивме наша помош” (Архиви на EWB, 2017). Од тогаш односите меѓу двете земји се развиваа во духот на соработка и заемна поддршка. Донесувањето на законот за официјална употреба на албанскиот јазик од Собранието на Македонија е поздравено од високи претставници на Албанија, квалификувајќи го како акт од историско значење, не само за Албанците, туку и за европската иднина на Македонија.

3.1.5. Косово

Неформалните односи започнаа на 9 октомври 2008 година кога Северна Македонија го призна Косово по нејзиното прогласување независност од Србија на 17 февруари истата година.⁴⁰ Во октомври 2009 година, Косово потпиша договор за повторно прилагодување на границата со Северна Македонија со размена на некои земји. На 17 октомври 2009 година, Скопје и Приштина официјално воспоставија дипломатски односи.⁴¹ На 12 ноември 2009 година, Северна Македонија ја надгради својата Канцеларија за врски во Приштина во амбасада; наскоро треба да биде именуван амбасадор.⁴² Косовската амбасада во Албанија е акредитирана во Северна Македонија.⁴³

Македонија го призна косовскиот пасош на 12 јули 2008 година пред целосното дипломатско признавање на Република Косово. Граѓаните на Република Косово можат да останат 90 дена без виза во Македонија. Граѓаните на Македонија можат да останат во Република Косово 90 дена без виза.

Пред признавањето, претседателот Бранко Црвенковски изјави: „Република Македонија ќе одлучи за својот став кога ќе сметаме дека е најсоодветно за нашите

³⁹ Marusic, S. (2017, May 18). Macedonia Protesters Wield Cardboard Shields Against New Coalition. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2017/04/11/macedonia-protesterswield-cardboard-shields-against-new-coalition-04-10-2017/>

⁴⁰ "Macedonia recognizes Kosovo". MIA.com.mk. Skopje: Macedonian Information Agency. 2008-10-09.

⁴¹ "Kosovo and FYR of Macedonia establish diplomatic relations". New Kosova Report. 2009-10-18.

⁴² "Maqedonia hapë ambasadën në Prishtinë". Telegrafi.com. 2009-11-11.

⁴³ "Kosovo Plans Diplomatic Offensive for '09" [balkaninsight.com](https://balkaninsight.com/2008/12/26/kosovo-plans-diplomatic-offensive-for-09/) 26 December 2008.

интереси. Република Македонија ќе го следи ставот на НАТО и на Европската унија за Косово, но нациите во двете организации допрва треба да заземат заеднички став“. Демократската партија на Албанците ја напушти владината коалиција на 13 март 2008 година, откако не ги исполни нивните шест барања, признавајќи ја независноста на Косово како едно од нив. Сепак, таа се врати на 24 март 2008 година, откако побара признавање на Косово. На 27 март 2008 година, министерот за надворешни работи на Република Македонија Антонио Милошоски ја даде следнава изјава: „Поздравувајќи ја конструктивната позиција на Република Македонија во однос на Косово, Комисијата за надворешни работи на Европскиот парламент изрази загриженост поради доцнењето на техничка демаркација на границата Република Македонија-Косово и побара ова прашање да се реши согласно предлогот на Ахтисари“. Ова ја повтори поддршката на Република Македонија за планот на Ахтисари за Косово, кој беше одобрен од Министерството за надворешни работи една година порано, на 30 март 2007 година.⁴⁴

На 10 јули, портпаролот на Министерството за надворешни работи Петар Чулев објави дека Македонија ќе прифати нови косовски пасоши. Али Ахмети, лидер на партијата на етничките Албанци, Демократската унија за интеграција, рече дека Македонија ќе го признае Косово откако ќе се решат проблемите околу демаркацијата на границата. (Демократската унија за интеграција е членка на владината коалиција; сепак, Ахмети нема улога како министер во владата). Македонија има 158,7 km долга граница со Косово.

На 12 мај 2009 година Ѓорге Иванов стана нов претседател на Северна Македонија. Набргу по инаугурацијата Иванов го покани косовскиот претседател Фатмир Сејдиу да биде првиот државник што ќе ја посети Северна Македонија во неговиот мандат, но Сејдиу ја откажа посетата на Северна Македонија, бидејќи посетата беше планирана да биде неформална средба. Косовската страна очекуваше целосна официјална средба меѓу двајца државници. Следните недели видовме нешто како криза во односите на двете земји. Имаше дури и шпекулации дека Северна Македонија може да ја врати одлуката да го признае Косово како независна држава. Сепак, Скопје официјално демантираше дека сака да го врати признавањето на Косово. Односите беа нормализирани наскоро на регионален состанок.

⁴⁴ "Press release: INFORMAL MEETING OF MINISTERS OF FOREIGN AFFAIRS OF THE EUROPEAN UNION MEMBER-STATES" Archived 2011-07-16 at the Wayback Machine, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Macedonia: Media Center, 30 March 2007.

Каква ќе биде идната траекторија на односите меѓу Косово и Македонија зависи од повеќе фактори. Нема отворени прашања по затворањето на граничното прашање меѓу двата соседи. Сепак, Косово како што е сега, меѓународно делумно признаено, без членство во ОН, со постојани тензии на северот населен со Срби, слабо економски развиен и со огромна невработеност е потенцијален извор на нестабилност во целиот регион, вклучително и Македонија како нејзин сосед. Србија (поради евентуалното непостоење на волја за приклучување) и Македонија (поради можно трајно блокирање од страна на Грција) да бидат надвор од НАТО, а можеби и надвор од ЕУ, со Косово меѓу нив, што не е ниту еден Членката на ОН може да значи отворање на можноста за идна нестабилност на овој дел од Балканот како и можност за создавање сива зона на Балканот. Во исто време е точно спротивното. Доколку сите овие соседи бидат евроатлантски интегрирани и Косово стане членка пред се на ОН и ако се нормализираат односите меѓу Србија и Косово, иднината на косовско-македонските односи и во поширокиот регион ќе биде многу поволна.⁴⁵ Во меѓувреме останува во воздух една неискористена можност од Македонија за посилно пробивање на косовскиот пазар. Каков и да е идниот развој на настаните околу Косово, Република Македонија нема ништо друго освен да ги развива односите со Косово како најсигурен начин за мирен и просперитетен соживот.

⁴⁵ Marolov, D., & Ivanova, E. (2013). The Relations between Macedonia and Kosovo. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 12, 259-264.

IV. Влијанието на меѓународниот фактор врз РСМ

4.1. Германија

Може да се каже дека ова не е ништо ново на овие простори, а Македонците сè уште се сметаат за несакано „дете“ на Балканот. Да потсетиме, Македонија доби статус на кандидат за Брисел во 2005 година со Хрватска. Хрватска е дел од ЕУ веќе седум години, а европската судбина на Скопје е сè уште во рацете на нејзините ситни и жестоки соседи. Уште во 2009 година, Македонија беше во кругот со Хрватска и Албанија за влез во НАТО, но поради гореспоменатиот грчки инает околу името, тоа се случи во средината на март 2020 година.

Германија како претседател на ЕУ и како што е забележано, германските дипломати веќе некое време се обидуваа да посредуваат во спорот, кој се заканува да прерасне во вето за македонските евроинтеграции. Германија се обидува да посредува меѓу Бугарија и Македонија за да ја натера Софија да го укине ветото. Во меѓувреме, во дискусијата се вклучија и независни историчари, кои сметаат дека рамката на бинационалниот комитет за помирување на односите е погрешна.

Министерот за надворешни работи на Македонија Бујар Османи и вицепремиерот за европски прашања Никола Димитров во ноември 2020 година беа во посета на Берлин, каде се сретнаа со бугарскиот министер за надворешни работи Екатерина Захариев. Владата на Македонија потврди дека Османи и Димитрова биле поканети на работна средба во Берлин од страна на германскиот министер за надворешни работи Хајко Маас и државниот министер за Европа Михаел Рот. Целта на разговорите во германската престолнина било да се изнајде начин да се приближат позициите на Скопје и Софија и да се овозможи почеток на преговори меѓу Северна Македонија и Европската унија за време на германското претседателство, до крајот на 2020 година.

Германскиот државен секретар во Министерството за надворешни работи Михаел Рот одговори на ветото на Бугарија и изјави дека „процесот на проширување на ЕУ не смее и не може да биде заложник на билатералните барања и односите меѓу одделните земји-членки“. Сепак, и покрај тоа, бугарската блокада ќе се почитува, бидејќи знаеме во друг случај дека хрватската рамка за преговори беше продолжена поради словенечкото вето заради проблемите околу границата во Пиранскиот залив. Дури и

тогаш тие во Брисел рекоа дека билатералните односи не можат да бидат причина за блокада, но и тогаш бриселските механизми и бирократијата не се поместија, особено затоа што бугарскиот министер за одбрана Красимир Каракачанов посочи во локалните медиуми дека „никој не врши притисок врз Бугарија да се откаже од своето вето и да дозволи да започнат преговорите“.

Трето, на ситуацијата и помогна конструктивниот став на трети лица. Меѓународната заедница сакаше решение, плашејќи се од нестабилност или полошо на Западниот Балкан. Дипломатите од САД, Германија и ЕУ интервенираа на позитивни начини од време на време, како и другите заинтересирани земји, вклучувајќи ги Велика Британија, Австрија, Словенија и нордиските држави. Третите страни не сакаа да изберат страни, но нивното охрабрување за решение, понекогаш држејќи стимулации или тврдејќи благ притисок, беше важно. Активното вклучување на Европската комисија во промовирање на влез на новата држава во Европската унија, особено за време на последните години од преговорите кога комесарот Јоханес Хан играше позитивна улога, беше особено важно. Друга конструктивна сила што го промовираше решението беше значителното албанско малцинство во земјата; нивните политички партии беа обединети во намерата да се реши ова прашање, а албанското раководство играше важна улога зад сцената, поттикнувајќи разумни компромиси. Иако повеќето трети страни поддржуваа решение за спорот за „името“, кон крајот на преговорите се шушкаташе од Москва за непријатноста на Русија со предложеното решение. Русија имаше добри односи со двете земји и немаше интерес за самото име, но решението на спорот значеше дека Грција ќе го укине ефективното вето за членство на Скопје во НАТО, а Русија категорично се спротивставува на проширување на НАТО на кој било начин. Иако наводно имаше обиди на Русија во двете земји да предизвикаат домашно спротивставување на договорот, на крајот Русија ја прифати одлуката на двете балкански држави да го решат нивниот меѓусебен проблем, со разумна одлука целокупно.⁴⁶

Со текот на годините Владите на Република Македонија, и конзервативни и социјалдемократски, во своите стратешките цели на мандатот го истакнуваат напредокот во преговорите за пристапување во евро-атлантскиот состав интеграции. ЕУ и НАТО ја обезбедија својата добра позиција во Македонија уште од посредување

⁴⁶ Nimetz M, The Macedonian “Name” Dispute: The Macedonian Question—Resolved?, Nationalities Papers (2020), 48: 2, 205–214 doi:10.1017/nps.2020.10

и потпишување на Охридскиот договор со кој се спречи избувнување на граѓанска војна во Македонија меѓу етничките Македонци и Албанците. Во 2001 година, прашањето за пристапување на Македонија во Европската унија и НАТО беше тесно поврзано со билатералните односи меѓу Македонија и Грција. Сепак, иако Европската унија е принудена да го почитува грчкото вето, не е во нејзин интерес да ја држи Македонија предолго настрана, со оглед на тоа што на ваков начин остава важен геополитички простор изложен на влијанијата на другите светски сили, како на пр. Русија и Кина. На крајот на краиштата, проширувањето е генерално во прилог на ЕУ “(...) бидејќи и овозможува на ЕУ да ги постигне своите економски и политички цели, особено во области како што се внатрешна трговија, енергија, транспорт, заштита на животната средина и напори за ограничување на климатските промени.”⁴⁷

4.2. САД

Во ноември 1992 година, САД повикаа на признавање на Република Македонија, извршија дипломатски притисок врз Грција и „изразија уверување дека тој чин ќе помогне да се реши катастрофалната економска ситуација во која се најде и Македонија поради меѓународна изолација“.

Во 2004 година, американскиот претседател Џорџ В. Буш рече дека сака повеќе да учествува во Република Македонија. На САД не им се допадна грчката политика, за која САД велат дека е аналогна на онаа на Иран и Авганистан со тоа што сакаат да стекнат што е можно поголемо влијание во нивниот регион. Меѓутоа, Република Македонија, за разлика од горенаведените држави, е помала земја со помалку внатрешни проблеми за кои САД би можеле да помогнат во решавањето со признавањето на државата и затоа Скопје почна да соработува.⁴⁸

Тоа практично значеше дека со обезбедувањето на американската поддршка, тие ја презедоа одговорноста за решавање на проблемите што се однесуваат на Република Македонија. Претставниците на САД понудија голем број различни имиња за Македонија, како пример „Република Македонија - Скопје“, со што Република

⁴⁷ Aspridis, George i Petrelli, Marina (2012). “When the EU met the western Balkans: Ready for the wedding?”, SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe, 15(1): 139-160.

⁴⁸ Tziampiris A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 12., No. 1, p. 153–171.

Македонија се согласи, но Грција повторно не се согласи со името. Тогаш Грција веќе не се противеше толку на самото име, туку на позицијата на САД за ситуацијата. Како резултат на тоа, Грција одби отворено да разговара за прашањата за македонското име, а САД престанаа да бидат заинтересирани за соработка со Грција. Затоа Грција го смени својот став за да не ја наруши сегашната позиција на меѓународната сцена и затоа се залагаше за суспендирање на вето за прием на Република Македонија во ЕУ и НАТО. Лидерот на опозицијата Јоргос Папандреу се согласи дека патот на Република Македонија кон Европската Унија и НАТО треба да продолжи, но потребно е конечно двете земји да се договорат и да изберат име кое им одговара на двете страни. „Грчкиот став беше дека нема да се стави вето на кандидатскиот статус на соседна република доколку таа биде означена како Поранешна Југословенска Република Македонија“⁴⁹, што македонската нација логично не го сакаше. Француската комисија брзо укажа дека Советот за безбедност само предупредил и во никој случај не го ограничил времето за решавање на спорот, па затоа одлуката „предизвика еуфорија во Скопје“⁵⁰, бидејќи прашањето за името повеќе не ја попречува понатамошната Македонска интеграција во Европа. Оваа одлука беше гаранција за македонската влада дека ќе стане дел од ЕУ, дека ќе има предност при изборот на име и дека, всушност, може да се обиде на некој начин да го заобиколи овој конфликт. Според САД, ЕУ не поставила 100% гаранција за влез на Република Македонија во Европската унија, што е причината што американската влада почнала се повеќе да се вклучува во решавањето на ова прашање. За САД е многу важно да го имаат балканскиот регион под своја контрола. Доколку балканските земји не соработуваат со Западот, се нуди можност за соработка меѓу Република Македонија и Русија, што не би им одговарало на САД.

Со текот на времето, Соединетите Американски Држави, првично со помош на мисиите на ОН, а потоа и на Северноатлантската алијанса, се интегрираа во внатрешните можности на Република Македонија. По горенаведената претпоставка за закана од Србите, дипломатите во Скопје заклучија дека српската страна сака да влијае на рамнотежата на политичките односи на Балканот, што делува како психолошка игра, а не како закана за воена акција. За Соединетите Американски Држави, „Македонија почна да се гледа како непосреден проблем од Куба, Тајван, Курдистан

⁴⁹ Tziampiris A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 12., No. 1, p. 153–171.

⁵⁰ Исто.

и на други места во светот“⁵¹, а американската влада сакаше американските трупи да останат во Република Македонија по завршувањето на мировните задачи во Босна, бидејќи немаше гаранции дека Србите нема да се вратат на македонската и на косовската територија и повторно да започнат со етничко чистење. Благодарение на заедничката цел - смирување и подобрување на безбедносната ситуација на Балканот - двете земји тргнаа по патот за да ја постигнат.

Благодарение на САД и нивниот посредник во спорот Метју Нимиц, Република Македонија конечно успеа да постигне компромис со Грција. Што значи, според мене, дека Македонија и Балканот се стратешки важен регион за САД. Затоа, откако ќе се решат сите проблеми во Република Македонија, се очекува САД да вложат максимални напори да ја убедат Србија да се приклучи, со цел целиот Балкан да биде дел од Северноатлантската алијанса. Од што може да се добие впечаток дека САД сака да влијае на овој регион за да добие уште поголема противтежа на Русија, бидејќи тоа е синдикат со Европа за земји како Русија, Турција, Кина итн. САД има други причини зошто ова е регионот, главно со преместување на своите стратешки воени ресурси на Балканот. Балканот и Централна Европа се положален и позависен политички партнер за САД. Меѓутоа, САД не може да се потпре единствено на моќта на Западна Европа, со која долго време соработува и затоа треба да го насочи своето подрачје на интерес и на Источна Европа. Поради својата географска локација, Балканскиот Полуостров се смета за посредник меѓу Европа и Азија. Како резултат на тоа, Балканот им обезбедува на САД подобра контрола над Европа и Азија. Овој регион се смета за транзициски, геополитиката на овој простор е двосмислена. И покрај очигледната доминација на Западот, регионот не е интегрален, па Соединетите Американски Држави се обидуваат да ги привлечат сите балкански земји кои работат, или би можеле да соработуваат со Русија, на своја страна.

⁵¹ Shea J. (1997). Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation (Iowa: McFarland).

4.3. НАТО, ЕУ..

4.3.1. Односите со НАТО

Во 1990-тите, Република Македонија беше единствената земја на Балканот на која присуствуваа американски воени набљудувачи УНПРОФОР (мировна операција на ООН 1992-1995 година во војната во поранешната југословенска Република), бидејќи македонската страна се плашеше од Слободан Милошевиќ.⁵² Весникот Плус го спореди Слободан Милошевиќ со Хитлер, тврдејќи дека неговиот говор за ослободување и мир не треба да биде веродостоен. Тој и ветил на меѓународната заедница дека сака да постигне „мир“, но во својот весник напишал „дека Македонија незаконски користи неколку илјади хектари пасишта“. Поради оваа причина, Република Македонија стравуваше дека доколку меѓународната заедница не се обврзе да обезбеди безбедност на македонска територија, ќе ја има истата судбина како Босна. Нестабилната состојба меѓу државите ја потврди и директорот на Американскиот центар во Скопје, кој смета дека „[сите] српски сојузници се Грци кои отсекогаш покажувале големо противење на Македонија“⁵³ и заклучил дека Србите и Грците веруваат дека Република Македонија нема вистинско право да постои.

Македонските граѓани изразија загриженост дека српските војници не се стационирани во близина на граничната област, туку на 250 метри во македонска територија. Беше наведено дека српските војници држеле позиции „[колку што можеме да кажеме, ова е веќе македонска територија“, рече портпаролката на ОН Елизабет Болдвин. Набљудувачите на УНПРОФОР забележаа дека ако се зголеми бројот на војници на српската страна, ќе се зајакне и воената сила на Македонија. Набљудувачите на НАТО кои пристигнаа во 1993 година, исто така, беа распоредени во близина на кампот на македонската армија.⁵⁴

Влегувањето на српската војска на македонска територија се сметаше за обид за дестабилизација на Република Македонија пред претстојниот попис и избори. „Притисокот беше надополнет со заканите од Српската црква, која наметна мерки против Македонската црква, што може да се смета за организиран механизам на

⁵² Shea J. (1997). Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation (Iowa: McFarland).

⁵³ Исто.

⁵⁴ Shea J. (1997). Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation (Iowa: McFarland).

политички и психолошки притисок врз Македонија“.⁵⁵ Затоа, по завршувањето на операцијата на македонска територија, „штабот на НАТО формиран во Скопје за време на периодот на интервенција на НАТО во Косово оттогаш беше намален и трансформиран во канцеларија за врски на НАТО која помага во реформите во безбедносниот сектор и ги поддржува земјите домаќини на косовските сили. [...] [Тимот на мисијата на НАТО е со седиште во Министерството за одбрана“.⁵⁶

Во 2001 година повторно изби етничкиот конфликт. Ова беше по потпишувањето на Охридскиот рамковен договор со кој Владата на Република Македонија се обврза да ги подобри правата на албанското население. НАТО влезе на македонска територија „кога избувна насилиството меѓу етничките албански бунтовници и безбедносните сили на западот на земјата во февруари 2001 година“. Во тоа време, НАТО сакаше да игра важна посредничка улога меѓу Албанците и Македонците. Според договорот, претставниците на албанското малцинство требаше да се откажат од сепаратистичките барања и да го предадат оружјето на силите на НАТО. Помеѓу 2001 и 2003 година беа спроведени три операции на НАТО.

Главен услов за прием на Република Македонија во НАТО беше договор со Грција за името договорено од државите на 15 февруари 2019 година. Меѓутоа, друг услов беше спроведувањето на реформите, да се обезбеди ефективен демократски дијалог, слобода на медиумите, судство независност и целосно функционално мултиетничко општество“.Способноста на НАТО да соработува е важна, особено во „миротворството и управувањето со кризи, заедничките воени вежби и планирањето“. Фактот дека НАТО соработува со Република Македонија од 1999 година помогна да се развие интероперабилноста. „Учеството на Македонија во програмата за развој на военото образование помага да се подобри образованието и обуката“ што резултираше со „Регионалниот центар за односи со јавноста во Скопје во 2013 година да биде препознаен како партнерски центар за обука кој ги отвора своите активности за сојузниците и партнерите“.⁵⁷

Македонските трупи се распоредени во Косово за „да се запре ширењето на конфликтот и да се обезбеди логистичка поддршка на косовските сили (КФОР)“ како и

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ NATO (2019). Relations with the Republic of North Macedonia. North Atlantic treaty organization (https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48830.htm?).

⁵⁷ NATO (2019). Relations with the Republic of North Macedonia. North Atlantic treaty organization (https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48830.htm?).

„за справување со поплавата бегалци од Косово“. „Земјата продолжува да дава вредна поддршка за земјата домаќин на трупите на КФОР кои минуваат низ нејзината територија“. Врз основа на горенаведеното, седиштето на НАТО во Скопје е формирано во 2002 година, кое „одржува редовен контакт со владините лидери и други агенции [...] и мисиите на Европската Унија, Организацијата за безбедност и соработка во Европа и САД“.

Таа служи како гарант на Охридскиот рамковен договор. Покрај сето горенаведено, Република Македонија сè уште ја поддржува програмата „Жени, мир и безбедност“ и е активно вклучена во Програмата за мир и безбедност, која се занимава со различни безбедносни и еколошки прашања. Редовно ја информира јавноста за односите на НАТО со Република Македонија и соработува со Евроатлантскиот координативен центар за одговор при катастрофи (EADRCC), со што се зголемува капацитетот за одговор при кризи. Подеднакво важна е и поддршката на НАТО за Република Македонија преку програма за обезбедување безбедност и намалување на ризикот од корупција преку зголемување на транспарентноста и отчетноста. „Северна Македонија учествува во активностите на Алијансата како набљудувач, додека националните парламенти на земјите-членки ќе ги спроведуваат процесите на ратификација на Протоколот за пристапување според националните правила и практики“.

Во 2015 година, Доналд Туск, претседател на Европскиот совет, го поддржа приемот на Република Македонија во НАТО, но остави простор за грчко-македонски спор „на вас е да најдете решение засновано на демократски принципи, фер и разумно. .и кога ќе го најдете, можете да сметате на нашата поддршка“. Во 2019 година се одржа гласање меѓу граѓаните на Република Македонија и граѓаните на другите 29 земји од ЕУ на прашањето „дали е важна соработката меѓу Северна Македонија и Европа во областа на безбедноста?“. Одговорот беше 81% позитивен, а беше потпишан пристапниот протокол со Република Македонија, за кој беше потребна ратификација од сите земји на НАТО, а Јенс Столтенберг рече „дека наскоро ќе ја пречекаме Северна Македонија како 30-та членка на НАТО“.⁵⁸ „Генералниот секретар на НАТО рече дека членството во НАТО ќе биде добро за стабилноста и просперитетот во Северна Македонија и ќе придонесе за безбедноста на Западен Балкан и евроатлантската област

⁵⁸ Stoltenberg J. (2020). Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg on the release of his Annual Report 2019. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_174389.htm?selectedLocale=en).

како целина“.⁵⁹ Во петок, 27 март 2020 година, генералниот секретар на НАТО, Јанс Столтенберг, ја пречека новата 30-та членка на НАТО, велејќи: „Северна Македонија сега е дел од семејството на НАТО, семејство од триесет нации и речиси една милијарда луѓе. Семејство засновано на сигурност дека, без разлика со какви предизвици се соочуваме, сите заедно сме посилни и побезбедни“.⁶⁰

По влезот во НАТО, Владата во Скопје изјави: „Го исполниме сонот на генерациите“. Според германскиот министер за надворешни работи Хајко Маас, овој потег „ја зголемува безбедноста и стабилноста на Западен Балкан“.⁶¹, што ќе придонесе за постабилна и посилна позиција на секоја држава на Балканот, како во социјалните, така и во економските прашања. И покрај тоа што приемот на Република Македонија во НАТО траеше навистина долго, сепак постои силен интерес за соработка од страна на Северноатлантската алијанса.

4.3.2. Односите со ЕУ

„Првата важна фаза од европскиот курс на Република Македонија беше Договорот за соработка, кој беше потпишан на 29 април 1997 година и стапи во сила на 1 јануари 1998 година за период од четири години“.⁶² Во својата статија, Џон Агњу вели дека конфликтот за името настанал поради грчкиот национализам, кој предизвика омраза меѓу Грците: „Европскиот печат одговори на спорот дека е земја без излез на море Република Македонија соочена со неуморна Грција“.⁶³

За време на преговарачкиот период, најважно беше како земјата ќе биде именувана и спомната во текстовите, бидејќи владата во Скопје избегнуваше да го користи името ФИРОМ. Атина целосно ја отфрли идејата за промена на името во текстовите, а како резултат на тоа ја отфрли и Брисел. Врз основа на Спогодбата за стабилизација и асоцијација потпишана на 9 април 2001 година, можно е пристапување, но без да и се додели статус на официјален кандидат на Република Македонија, договорот

⁵⁹ NATO (2020). NATO Secretary General discusses North Macedonia Accession with Prime Minister Spasovski. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_173826.htm?selectedLocale=en).

⁶⁰ Stoltenberg J. (2020). North Macedonia joins NATO as 30th Ally. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_174589.htm).

⁶¹ Made for minds (2020). NATO: North Macedonia becomes 30th member (<https://www.dw.com/en/nato-north-macedonia-becomes-30th-member/a-52944781>)

⁶² Kondonis P. Bilateral relations between Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia, p. 55–86.

⁶³ Agnew J. (2007). No Borders, No Nations: Making Greece in Macedonia. Annals of the Association of American Geographers 97(2), p. 398–422.

дополнително ги нормализираше односите на земјата со Европската унија.⁶⁴ Овој потег доведе до воспоставување билатерални односи меѓу Грција и Република Македонија, земјите почнаа да комуницираат меѓу себе и проблемот со името беше решен. „Македонија всушност беше првата земја во регионот што потпиша Договор за стабилизација и асоцијација (ДСА) во 2001 година, ... оттогаш кандидатурата на Македонија за членство во ЕУ е дефинирана како врвен стратешки приоритет и членството служи како консензус меѓу политичките партии“.⁶⁵

Тоа значеше дека Република Македонија е подготвена за внатрешни промени и од економски аспект, за влез на еден од најголемите пазари. На состанокот во Солун на 14 мај 2003 година, „Договорот за стабилизација и асоцијација беше разгледан од одговорниот комитет и ратификуван од грчкиот парламент на 27 мај 2003 година“. Овој чекор беше важен бидејќи беше првпат грчкиот парламент да ратификува меѓународен договор или договор со Република Македонија. Тоа потврди дека, доколку македонската влада ги исполни сите услови, ќе може да работи со Европската унија, да ја промовира европската перспектива и да стане нејзин составен дел, бидејќи „иднината на Балканот е во Европската Унија“.

Така, на 22 март 2004 година, тринаесет години по осамостојувањето од Југославија, раководството на Република Македонија поднесе барање за членство. Со овој потег, Република Македонија јасно стави до знаење дека почнува да се фокусира на Европа, благодарение на Спогодбата за стабилизација и асоцијација потпишана со Република Македонија како прва земја во регионот. Во март 2003 година, на крајот на мисијата на НАТО „Сојузничка хармонија“ во Македонија, која го надгледуваше спроведувањето на албанско-македонскиот мировен договор во Република Македонија, веднаш беше спроведена мисијата „Конкордија“ на Европската унија, која беше грчката армија од 360 луѓе “.⁶⁶ Покрај грчките војници, во мисијата учествуваа вкупно 26 држави. Главната цел беше да се придонесе за побезбедна држава и стабилизација во регионот преку демонстрирање на наднационално воено присуство. Оваа мисија се смета за прв обид на Европската унија да ја реши етничката криза со воени средства на македонска територија. Во 2005 година, Европскиот совет и додели на Република Македонија кандидатски статус бидејќи земјата „направи значителен напредок во исполнувањето

⁶⁴ Kondonis P. *Bilateral relations between Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, p. 55–86.

⁶⁵ Kostoska O. (2018). *Macedonia's Stalled Bid for EU Membership: Is the Solution in Sight?*. *Romanian Journal of European Affairs* 18 (2), p. 54–73.

⁶⁶ Kondonis P. *Bilateral relations between Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, p. 55–86.

на политичките критериуми поставени од Европскиот совет во 1993 година како и условите поставени од Советот во 1997 година во рамките на Процесот за стабилизација и асоцијација“ (Совет на Европската Унија 2006 година). Таа ја истакна потребата да се преземат чекори за решавање на други прашања и исполнување на критериумите за пристапување во ЕУ, благодарение на финансиската помош од земјите кандидати. Исто така, беше пропишано дека партнерствата „ќе се ажурираат на крајот на 2007 година“ (Совет на Европската унија 2008 година).

Сепак, вистинските преговори се одржаа за речиси уште 7 години. Во 2015-2016 година беше потпишан уште еден договор од Пржино во кој беа опфатени приоритетите кои Република Македонија треба да ги исполни за да постигне одреден напредок и да влезе во ЕУ. Благодарение на дел од социо-економските реформи што македонското раководство успеа да ги направи, постигна видлив напредок. Во 2018 година беше воспоставена процедура, благодарение на која се започнати преговори во следната година (2019 година).

Во овој момент, би сакал да напоменам дел од основниот напредок што Република Македонија го постигна, а кои ги покажаа напорите на земјата за влез во ЕУ. Еден од нив беа изборите одржани во 2016 година, кои Европскиот совет ги препозна како демократски и конкурентни, благодарение на довербата на граѓаните во изборниот процес (Генерален секретаријат на Советот 2018). Постигнат е натамошен напредок во „враќање на независноста на судството, подобрување на работата на судовите“. Но, беше споменато и дека државата треба да продолжи да го прави тоа за да обезбеди независно функционирање на судството.

Важен аспект не беше само поддршката на договорот меѓу Република Македонија и Грција, туку и постигнувањето добри односи со соседните земји, што тие го оценија како „одличен пример“ (Европски совет 2018) за целиот регион. На состанокот во 2019 година беше истакнато дека Република Македонија е позитивно оценета за постигнатиот напредок и исполнувањето на поставените услови од страна на Советот на ЕУ (Совет на ЕУ 2019 година). Поради недостиг на време, преговорите беа одложени за октомври истата година, но и тогаш не беше најдено решение, при што „Претседателството забележа дека Советот ќе го преиспита ова прашање по Европскиот совет“ (Претседателство 2019 година). За да може ЕУ да се прошири на

Балканот, „треба да се воспостават фер и добро дефинирани услови и да се применува принципот на самодоверба“ (Совет на ЕУ 2019 година).

Државите треба да обезбедат заштита на основните права, професионалното и јавното разузнавање (за спречување на дезинформации), функционирањето на независните демократски институции и борбата против корупцијата и организираниот криминал. За да може ЕУ да им помогне на балканските држави во развојот, државите кои ја сакаат оваа поддршка мора да се придржуваат до правилата кои се основа на меѓусебната доверба. Меѓутоа, за да се постигне ова, државите треба да соработуваат и да се придржуваат до добрососедските односи и безбедносните мерки не само на нивните државни граници, туку и во целиот регион. ЕУ мора да биде сигурна дека нејзината моќ не ја загрозува и затоа мора да обезбеди внатрешна безбедност во земјите кандидати пред да ги отвори границите за други држави и да им дозволи на новите нации да патуваат без визи. Благодарение на тоа што ЕУ беше навистина заинтересирана за проширување на балканскиот регион, им обезбеди финансиска поддршка на државите, што им помогна полесно да се преориентираат кон стабилен европски концепт. Од 2018 година, односите меѓу грчката и македонската страна почнаа да се подобруваат, бидејќи двете земји го избраа патот на просперитетот според ЕУ. Според некои политичари (Ангела Меркел, Јенс Столтенберг, Џејмс Матис), Република Македонија е многу важна точка околу која може да започне голема дебата и затоа е од суштинско значење да се поддржи и прифати во горенаведените организации. Според договорот, македонската држава треба да достигне одреден степен на развој за да добие место меѓу членките на ЕУ „слично како и другите источноевропски дискурси за Европа, македонскиот дискурс репродуцираше категорична серија дека тоа е на „Македонија“, минатото“ и „заостанатоста“.⁶⁷ Сите шест балкански држави, вклучително и Република Македонија, веќе се поканети на Самитот на шефови на држави на ЕУ во Лондон за да го потврдат својот интерес за членство во ЕУ и „со оглед на загриженоста за можната нестабилност и растечката улога на Русија, Јоханес Хан изјави дека ЕУ исто така беше заинтересиран да понуди што е можно повеќе придобивки за шесте држави“.⁶⁸

⁶⁷ Graan A. (2010). On the Politics of „Imidž“: European Integration and the Trials of recognition in Postconflict Macedonia. *Slavic Review*, Vol. 69, No. 4, str. 835–858.

⁶⁸ Исто.

Но, според некои европски држави, на ЕУ не и треба проширување и балканските држави не треба да очекуваат „вратата да се отвори наскоро“. Еден од претставниците на овој став е Емануел Макрон „[последните] 15 години покажаа пат што ја ослабна Европа со постојано размислување за нејзиното проширување“. ⁶⁹

Францускиот претседател ги блокира пристапните преговори бидејќи смета дека напредокот во реформите во Република Македонија е недоволен за влез во Европската унија и тоа го припишува на проблемот со организираниот криминал. Но, „зошто да не продолжиме да им ветуваме на слабите држави стабилна европска иднина?“ Јасната причина е проширената надворешна политика на Русија на Балканот, која служи „како предупредување дека тие не можат да ја чекаат Европа со векови“. Европската унија разбира дека ако не го обезбеди своето присуство на Балканот, Русија лесно ќе го стори тоа. Сепак, поради стравот од корупција на Балканот, недостатокот на слобода на медиумите и зависноста на судството, ⁷⁰ ЕУ не може да се соочи со ризик од влошување на нејзиниот внатрешен статус и „додавање на статус кво алтернатива едноставно за увоз на нестабилност во ЕУ“. „Сепак, ако го запрете процесот на интеграција во ЕУ, многу е тешко да го оживеете и има многу да се изгуби ако ги туркате земјите кон Кина и Русија“.

Затоа ЕУ очекува балканските држави да почнат да се реформираат и да се движат што е можно поблиску и побрзо до стандардите за кои се залага Европа. „Европските лидери стануваат „сè повеќе нетрпеливи“ поради неподготвеноста на лидерите од Западен Балкан да ја прифатат потребата од реформи на владеењето на правото, што ги загрозува шансите за пристапување во Европската унија до 2025 година“. ⁷¹ „ЕУ троши околу 260.000 евра дневно за поддршка на Македонија“, со 95 милиони евра обезбедени како претпристапна помош за Република Македонија само во 2017 година (Европска унија 2018).

⁶⁹ Walker Sh. (2018). No time soon: EU dates membership hopes of Balkan states. The Guardian (<https://www.theguardian.com/world/2018/may/18/no-time-soon-eu-dasheshmembership-hopes-of-balkan-states-enlargement-sofia-summit>).

⁷⁰ Wintour P. (2018). Western Balkans backsliding on democracy, says Lords committee. The Guardian (<https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/10/western-balkans-backslidingon-democracy-says-lords-committee>).

⁷¹ Wintour P. (2018). Western Balkans backsliding on democracy, says Lords committee. The Guardian (<https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/10/western-balkans-backslidingon-democracy-says-lords-committee>).

Во исто време, Европската унија е најголемиот трговски партнер во регионот. Според графиконот претставен од Европската Унија, до 73% од деловните трансакции одат во ЕУ. Други 5% се кинески трансакции, а трет најголем партнер е Русија со 4,8% (Европска унија 2018). Трговијата меѓу ЕУ и Балканот се зголеми за 2,4 милијарди евра од 2006 година, а до 2016 година бројките се удвоија на 43,6 милијарди евра (Европска унија 2018).

Увозот од ЕУ во Република Македонија во 2018 година достигна 51,2%, извозот од државата во ЕУ се искачи на 78,7% (Европска унија 2018). Според тоа, може да се забележи дека не само Република Македонија, туку и другите балкански земји многу тргуваат со соседните земји, од што можеме да прочитаме дека се исполнуваат пропишаните приоритети. Поради зголемениот интерес за трговија меѓу Република Македонија и ЕУ „од 2000 година, речиси целиот извоз може да влезе во ЕУ без царински давачки или квантитативни ограничувања“. Македонското учество на ЕУ-28 во странски директни инвестиции во целиот Западен Балкан беше најголемо во 2014 година и изнесуваше 81,6% (Европска унија 2018).

ЕУ и Република Македонија работат заедно и на образование и развој „Благодарение на програмата Еразмус +, повеќе од 18 000 млади луѓе од Западен Балкан работеа и студираа во ЕУ во 2015 и 2016 година“ на новите земји од Западен Балкан привлекоа 7.000 вработени и студенти од ЕУ.

Балканот е многу специфична област за Европа, бидејќи има голем број различни етнички фигури кои исповедаат различни религии. Секој знак на егзил може да предизвика конфликт кој може да ескалира во граѓанска војна. Поради Брегзит, интересот за влез во ЕУ во некои земји од Западен Балкан е намален, па Русија се повеќе се вклучи во регионот. Британското влијание во овие земји слабее, со што се намалува интересот за европските вредности; напротив, руското и екстремистичкото влијание расте. „Ветувањето за членство во ЕУ за земјите од регионот е добредојдено, но Русија, Кина и Турција би можеле да создадат нестабилност“, бидејќи „Европската унија сè уште не е подготвена за живот во геополитички свет во кој владите и повеќето од Јавноста поседуваше граници и територии и има тенденција да го дефинира успехот преку националната гордост наместо економскиот раст“. Друг важен играч што влијае

на целиот Балкански Полуостров е Кина, која „го поставува трговскиот пат“ една лента, еден правец меѓу Азија и Европа“.⁷²

„Надежта на Кина е дека Западен Балкан на крајот ќе се интегрира во европскиот единствен пазар“, за да може полесно да учествува во економијата на цела Европа. Република Македонија извесно време беше дел од Отоманската империја. Дури и денес, Турција би сакала да ја врати својата огромна територија „додека се потпира на Бугарија, Албанија и Македонија“. Турција беше една од првите земји што ја призна независноста на Република Македонија, што, според Грција и Србија, може да придонесе за промовирање на „исламската трансверзала“ не само во македонската држава туку и во другите балкански сите мориња освен Црното Море, Грција би ги затворила сите копнени врски со Европа“.

Доколку Република Македонија се приклонуваше кон Бугарија или Турција, Грција и Србија ќе имаа друга причина да не ја признаат македонската независност. Понатаму, ова би создало реална закана од инфилтрирање на исламот во Европа, од која Европа отсекогаш се плашела. Со оглед на тоа што и Република Македонија е населена со голем број Албанци, таа би можела да стане и сојуз со Албанија. „Целта на грчко-српската блокада на признавањето на Македонија е да се подели земјата и да се избрише од светската мапа“. „Додека Анкара се обидува да го изгради своето влијание меѓу муслиманските заедници на Балканот, Москва го користи сопственото влијание врз православните христијани“.

Долгорочната одбрана на членството без Британија и главните британски застапници на Балканот во Брисел е неодржлива во очите на многу луѓе.⁷³ Претставниците на ЕУ се обидуваат да ја држат Британија „на коцка“ и да ја убедат да продолжи да го поддржува Балканот, додека британските политичари се противат со тоа што велат дека пристапот зависи од однесувањето и интересите на самите држави и нивните

⁷² Krastev I. (2018). Europe is facing a potential crisis in the Balkans. It has to act soon. The Guardian (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/feb/21/europe-crisis-balkanseu-membership-russia-china-turkey>).

⁷³ Wintour P. (2018). Western Balkans backsliding on democracy, says Lords committee. The Guardian (<https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/10/western-balkans-backslidingon-democracy-says-lords-committee>).

влади и дека слабеењето на британските влијанието започнува веднаш штом еден од балканските политички лидери ќе почне да се однесува опасно и агресивно.⁷⁴

Македонската влада подготви програма за развој за 2020-2022 година, која вклучува и реформи и „препораки на Европската комисија кои се однесуваат на тековниот развој на Република Северна Македонија, нагласувајќи ја конкурентноста, иновативноста и функционалната пазарна економија како неопходни услови за отворање на пристапните преговори на земјата. за членство во ЕУ“.

„Агендата за економски реформи во Република Северна Македонија вклучува три клучни предизвици во проценката на агендата за економски реформи: формализирање на неформалната економија, справување со невработеноста кај младите и интегрирање на македонските компании во глобалните синџири на вредности“. Планирано е да се изградат пруги од македонска територија кон други земји, што би придонело за подобар транспорт и трговија. „ЕУ ќе го финансира проектот со околу 30 милиони евра, а македонската страна треба да обезбеди уште 600 милиони евра“. Изградбата треба да започне во 2021 година и да заврши во 2025 година.

⁷⁴ Wintour P. (2018). Western Balkans backsliding on democracy, says Lords committee. The Guardian (<https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/10/western-balkans-backsliding-on-democracy-says-lords-committee>).

V. Мирно решавање на спорови (конфликти) во современите општества

Мирното решавање на конфликти е конципирано како методи и процеси кои се вклучени во започнувањето и овозможувањето на мирен крај на конфликтот. Посветените членови се обидуваат да ги решат конфликтите преку активно соопштување на информациите за нивните спротивставени мотиви или идеологии на другата страна во конфликтот (на пример, намери; причини за држење до одредени верувања) и со вклучување во колективно преговарање. На крајот, постои широк спектар на методи и процедури за решавање на конфликтите, вклучувајќи преговори, медијација, арбитража за посредување, дипломатија и креативно градење мир.

Терминот разрешување на конфликти, исто така, може да се користи наизменично со решавање на спорови, каде што арбитражата и процесите се критички вклучени. Може да се смета дека концептот на решавање конфликт опфаќа употреба на мерки на ненасилен отпор од страна на конфликтните страни во обид да се промовира ефикасно решавање.

Членот 33 од Повелбата на Обединетите нации експлицитно вели дека *„секој спор што ги загрозува меѓународниот мир и безбедност на почетокот ќе се обиде да се реши преку преговори, арбитража, судски спор и неколку други такви средства“*.

Одржувањето на мирот отсекогаш се сметало за основна цел на меѓународното право.⁷⁵ Иако етичките преокупации го стимулирале и поттикнувале неговиот развој и раст, меѓународната заедница историски го сметала меѓународното право како средство за обезбедување, воспоставување и зачувување на светскиот мир и безбедност. Во основа, методите за спогодбено решавање на споровите спаѓаат во две категории: дипломатски процедури и пресуди. Првата категорија вклучува обиди за решавање на споровите или од самите страни или со помош на други субјекти користејќи методи на дискусија и утврдување на факти. Пресудата вклучува определување на трето лице за правни и фактички прашања, било со арбитража или со судска одлука.

Принципите на мирно решавање на меѓународните спорови и конкретните начини на нивно решавање се резултат на долгата историска еволуција на односите меѓу

⁷⁵ Shaw, Malcolm N., (2008) "International Law", Cambridge University Press, New York.

државите и развојот и унапредувањето на институциите и нормите на меѓународното право. Во меѓународната практика, уште од антиката имало случаи на прибегнување кон различни начини за мирно решавање на конфликти. Меѓународен спор во многу широка смисла значи недоразбирање, несогласување меѓу две или повеќе држави кои дошле до фаза кога страните формирале барања или противтужби и кои се елемент на нарушување на односите меѓу нив. Меѓународните спорови можат да настанат не само меѓу државите, туку и меѓу нив и меѓународните организации или само меѓу меѓународните организации. Улогата на политичките влијанија и размислувања во меѓудржавните спорови е јасно витална, а многу спорови можат правилно да се разберат само во поширок меѓународен политички контекст. Дополнително, начинот на кој државата ќе се справи со спорот ќе биде условен и од политички фактори.

Повелбата на ОН од 1945 година го вклучува мирното решавање на споровите како основен принцип на меѓународното право, наведувајќи дека сите членки на меѓународната организација ќе ги решаваат своите меѓународни спорови на мирен начин и со средства за да не бидат загрозувани меѓународниот мир и безбедност, како и правдата. Политичкиот пристап за мирно решавање на споровите е поделен на два дела, при што мерките што ги применуваат Обединетите нации се разгледуваат посебно. Иако секој начин на решавање спорови се испитува посебно, треба да се напомене дека во секоја ситуација може да се користат повеќе механизми.⁷⁶

Декларацијата за принципите на меѓународното право за пријателски односи и соработка меѓу државите од 1970 година не е толку ограничена и тврди дека страните кои бараат рано и праведно решение мора да се договорат за оние мирни средства што ги сметаат за соодветни за околностите и природата на спорот. Затоа, државите имаат слободен избор на механизми усвоени за решавање на нивните спорови. Дополнително, треба да се напомене дека страните во спорот се обврзани да продолжат да бараат решение со други договорени мирни средства, во случај на неуспех на еден посебен метод. Доколку разработените средства не успеат да го решат спорот, а продолжувањето на несогласувањето веројатно ќе го загрози одржувањето на меѓународниот мир и безбедност, страните според член 37 (1) од Повелбата треба да го упатат до Советот за безбедност.

⁷⁶ Roberts, Ivor, & Satow, Ernest M., (2009) "Satow's diplomatic practice", Oxford University Press, Oxford.

Мирните средства за решавање на меѓународните спорови се поделени во три категории:⁷⁷

- а) Вонсудски (дипломатски) мирни средства - разговори или преговори, добри услуги, посредување, истрага и помирување;
- б) Судски методи за мирно решавање на споровите - задолжителна арбитража и правни лекови како што се меѓународните пресуди;
- в) Постапка за решавање на спорови меѓу држави преку меѓународни тела и организации.

Постојат следниве методи за мирно решавање на меѓународните спорови.

Преговори: Тоа е наједноставниот од сите методи за мирно решавање на меѓународните спорови. Одредбите во член 40 од Повелбата на ООН, исто така, конкретно се фокусираат на овој аспект пред да побараат помош од Советот за безбедност. Од сите процедури што се користат за решавање на спорови, наједноставна и најчесто користена форма е преговарањето. Тоа во основа се состои од дискусии помеѓу засегнатите страни со цел да се усогласат различните мислења или барем да се разберат различните ставови. Не вклучува трета страна, барем во почетната фаза, и се разликува од другите форми на мирно решавање на споровите. Покрај тоа што преговорите сами по себе се исклучително активен начин на решавање, тие обично се предвесници на другите постапки за порамнување, бидејќи страните сами одлучуваат како најдобро да ги решат разликите.

Преговорите се исклучително удобен начин за разјаснување, ако не и секогаш за решавање на сложените несогласувања. Меѓусебните дискусии ќе ја откријат суштината на разликите и ќе фрлат светлина врз спротивставените тврдења. Преговорите, се разбира, не секогаш успеваат, бидејќи зависат од одреден степен на меѓусебна добра волја, флексибилност и чувствителност. Непријателското јавно мислење во една земја може да спречи трансфер на одредени точки, а меѓусебната недоверба може дополнително да го комплицира процесот, додека спротивставените политички ставови може да спречат каков било прифатлив договор. Иако не може да се

⁷⁷ Shaw, Malcolm N., (2008) "International Law", Cambridge University Press, New York.

најде општо правило во Повелбата или на кој било друг начин во меѓународното право дека исцрпувањето на дипломатските преговори е предуслов за поднесување на предметот пред Судот, можно е судовите да можат да им наложат на страните да се вклучат во преговори во добра волја и може да укаже на факторите кои мора да се земат предвид при преговорите меѓу страните.

За да бидат можни преговорите, неопходна е добра комуникација меѓу страните во смисла на слободно преговарање, заснована на основните принципи на меѓународното јавно право, особено на принципот на суверена еднаквост на страните во спорот.⁷⁸ Прифаќањето и користењето на овие средства го прави не автоматски да го реши спорот. Решенијата можат да бидат различни, како што се откажување од барања, нивно прифаќање, ангажирање во компромиси неопходни за исполнување на обврските преземени од страните на крајот од преговорите. Доколку спорот не се реши, страните ќе имаат обврска да посегнат по други средства за решавање на спорот, но само по мирен пат.

Разговорите или преговорите може да се групираат во неколку категории, користејќи неколку критериуми во овој поглед:⁷⁹

- а) Според природата на учесниците: билатерални и мултилатерални;
- б) Според природата на испитуваните прашања: политички, трговски, културни
- в) Според квалитетот на луѓето кои ги водат преговорите: меѓу шефови на држави, шефови на влади, министерско и професионално ниво.

Преговорите меѓу државите најчесто се водат или воспоставуваат преку дипломатија. Овој облик на преговарање преку дипломатија може да го водат соодветни странски мисии, дипломати, делегации или надлежни тела. Таквите преговори понекогаш ги водат шефовите на држави или самите министри на состаноци на високо ниво. Треба да се има на ум дека овој тип на состаноци на високо ниво понекогаш може да има недостатоци што може да доведат до високи очекувања кои можеби нема да се остварат.

⁷⁸ Glodić, D., (2016) "Mirno rješavanje međudržavnih sporova – određeni aspekti upotrebe diplomatskih i pravnih sredstava", Godišnjak fakulteta pravnih nauka - Aperion, Vol. 6, No. 6, Banja Luka.

⁷⁹ Krivokapić, B., (2015) "Neposredni pregovori kao način mirnog rešavanja međunarodnih sporova", Megatrend revija, Vol. 12, No. 1, Beograd.

За да може преговарачкиот контекст да биде успешен во подоцнежните фази, важно е да се напомене дека исполнувањето на потребите на едната страна не е доволно. Исходот од преговарачкиот процес не треба да го отвори патот за подоцнежни спорови. Дополнително, за постигнатата спогодба да биде успешна, страните треба да бидат на мислење дека нивните придобивки ги надминуваат загубите. Невозможно е да не се прават отстапки или да не се жртвуваат некои придобивки во контекст на соработката со други земји. Преговарачкиот процес за да биде успешен треба да создаде таква средина што ќе има исход кој е корисен за сите засегнати страни и не предизвикува дополнителни контроверзии.

Помирување: Тоа подразбира решавање на спорови со нивно упатување до помирувач или до Комисија. Како што забележува Опенхајм „процесот на решавање на спор со тоа што ќе го упати на комисија или лица чија задача е да ги расветли фактите и предлозите за решавање, но кои немаат обврзувачки карактер“. Обединетите нации исто така го користеа овој инструментот за решавање на спорот во Кашмир меѓу Индија и Пакистан.

Процесот на помирување вклучува истрага на спорот од трета страна и поднесување извештај кој содржи предлози за решение. Како таков, тој вклучува елементи на истрага и посредување, а всушност процесот на помирување произлезе од договорите предвидени од постојаните истражни комисиии. Извештаите за помирување се само предлози и како такви не претставуваат обврзувачки одлуки и затоа се разликуваат од арбитражните одлуки. Периодот меѓу светските војни беше најславниот период на комисиите за помирување и многу договори ги предвидуваа како метод за решавање на спорите. Процесите на помирување се исклучително флексибилни и со разјаснување на фактите и дискусија за предлозите можат да поттикнат преговори меѓу страните во спорот. Правилата во врска со помирувањето беа елаборирани во Општиот акт за мирно решавање на меѓународните спорови од 1928 година, кој беше ревидиран во 1949 година. Функцијата на комисиите е дефинирана да вклучува истраги и техники за посредување. Таквите комисиии треба да бидат составени од пет лица, едно назначено од секоја од страните во спорот, а другите три именувани со договор меѓу државјани на трети земји. Постапката требаше да заврши во рок од шест месеци и не требаше да се одржи јавно.

Постапката за помирување се одвива на тој начин што помирувачот ги истражува фактите на спорот и ги предлага условите за спогодување. Сепак, помирувањето се разликува од истрагата по тоа што главната цел на помирувањето е да се расветлат фактите за да им се овозможи на страните самостојно да го решат својот спор, бидејќи главната цел на помирувањето е да се предложи решение и да се добие прифаќање од страните на такво решение. Исто така, помирувањето се разликува од медијацијата по тоа што е поформално и помалку флексибилно од медијацијата, бидејќи ако предлогот на медијаторот не биде прифатен, тој може да дава нови предлози, додека медијаторот обично поднесува еден извештај.⁸⁰

Во Прирачникот на ОН за мирно решавање на меѓународни спорови се наведува дека помирувањето е постапка за мирно решавање на спорите чија цел е да се осигура дека страните подобро ги разбираат меѓусебните позиции врз основа на објективна истрага и проценка на сите аспекти на спорот. судска проценка на меѓусебните правни и други барања, вклучително и овозможување да се дефинираат условите за заемно прифатливо решение.⁸¹ Пример за употреба на помирување може да се види во исландско-норвешкиот спор околу разграничувањето на континенталниот грбен меѓу Исланд и Јан Мајен. Во договорот за формирање на Комисијата за помирување се нагласува дека ова прашање е предмет на тековни преговори и дека извештајот на Комисијата не треба да биде обврзувачки, што се и двата елементи на методот на помирување.

Медијација: Тоа подразбира напор од трета држава да го реши спорот меѓу двете држави на пријателски план. Во членот 4 од Хашката конференција конкретно се споменува медијацијата како „*помирување на спротивставените тврдења и смирување на чувството на незадоволство што може да се појавило меѓу различните држави*“. Медијација може да ја изведува лице или институција. Во 1947 година улогата на Безбедноста на Обединетите нации во Индонезија беше повеќе од улогата на преговарач. Употребата на механизми за посредување вклучува употреба на трета страна, без разлика дали е поединец или поединци, држава или група држави или меѓународна организација, за да се поттикнат конфликтните страни да постигнат решение. За разлика од арбитражните и арбитражните техники, овој процес има за цел

⁸⁰ Sucharitkul, S., (2001) "Mediation and Conciliation as Alternative Means of Settling International Disputes", Golden Gate University School of Law, San Francisco.

⁸¹ Šimac, S., (2006) "Mirenje – alternativni način rješavanja sporova", Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 27., No. 1., Rijeka.

да ги убеди страните во спорот да исполнат задоволителни услови за негово завршување.⁸²

Не се пропишани одредби за решавање на спорот. Технички, добрите услуги се механизам кога трета страна се обидува да влијае на спротивставените страни да влезат во преговори, додека медијацијата вклучува активно учество во преговарачкиот процес на самата трета страна.⁸³ Во суштина, линијата на одвојување помеѓу двата пристапа е често тешко да се одредат едни со други, во зависност од околностите. Еден пример за методот на добра услуга е улогата што ја одигра американскиот претседател во 1906 година во завршувањето на руско-јапонската војна или функцијата што СССР ја изврши во помагањето за мирно решавање на индо-пакистанскиот спор во 1965 година.

Добрите услуги се карактеризираат со тоа што оној што ги нуди не учествува во преговорите меѓу засегнатите држави, а неговата активност престанува веднаш штом конфликтните страни ќе започнат со преговори. Иако не се задолжителни, добрите услуги се средство за поттикнување и завршување на преговорите. Нивните карактеристики и функции се слични на оние на преговарањето, ставајќи ги во иста категорија на дипломатски, неформални и вонсудски методи. Во однос на целта, добрите служби бараат само почеток или продолжување на преговорите, а завршуваат кога страните ќе седнат на преговарачка маса.

Во решавањето на спорот, медијацијата значи активно учество на трета страна во преговорите, која може да понуди совети и предлози за решавање на конфликтот, а преговарачката акција завршува дури откако ќе се постигне конечниот резултат. Медијацијата се однесува на водење на преговорите. суштината на спорот за страните во спорот. За разлика од арбитерот, посредникот нема законска моќ да ја спроведе својата одлука, туку се потпира на убедување за да постигне договор.

Медијацијата е динамичен, структуриран, интерактивен процес во кој неутрална трета страна им помага на страните во спорот во решавањето на конфликтите користејќи специјализирани техники за комуникација и преговарање.⁸⁴ Сите учесници во

⁸² Krivokapić, B., (2015) "Neposredni pregovori kao način mirnog rešavanja međunarodnih sporova", Megatrend revija, Vol. 12, No. 1, Beograd.

⁸³ Bercovitch, J., (2011) "Theory and Practice of International Mediation - Selected Essays", Routledge, New York.

⁸⁴ Vukovic, S., (2014) "International mediation as a distinct form of conflict management", International Journal of Conflict Management, Vol. 25, No., Bingley.

медијацијата се охрабруваат активно да учествуваат во процесот. Медијацијата е процес фокусиран на партијата, бидејќи се фокусира првенствено на потребите, правата и интересите на страните. Медијаторот користи широк опсег на техники за да го води процесот во конструктивна насока и да им помогне на страните да го најдат своето оптимално решение. Медијаторот управува со интеракцијата меѓу страните и овозможува отворена комуникација. Медијацијата е исто така евалуативен метод со тоа што медијаторот ги анализира прашањата и релевантните норми, воздржувајќи се од давање совети на страните. Како заедничка карактеристика на сите дипломатски средства за решавање спорови, односно преговори, добри услуги и посредување, може да се констатира дека не мора да се работи за решавање спорови врз основа на примена на постојното меѓународно право, туку за процес на креирање нови договори. за забави.

Анкетна истражна комисија: Тоа подразбира истрага од трета страна за конкурентските тврдења на државите. Но, пресудата е обврзувачка за странките. Една од заедничките пречки за успешно решавање на споровите преку преговори е тешкотијата да се утврдат фактите кои доведоа до разлики во ставовите на страните во спорот. Повеќето меѓународни спорови вклучуваат неможност или неподготвеност на страните да се договорат за фактите. Ова ја утврдува важноста на истражниот процес како средство за мирно решавање спорови. Онаму каде што има разлики во мислењата за фактички прашања кои се во основата на спорот меѓу страните, логичното решение е да се формираат истражни комисии што ќе ги водат угледни набљудувачи за точно да ги утврдат спорните факти.

Одредбите за такви испитувања првпат беа елаборирани на Хашката конференција во 1899 година како можна алтернатива за употребата на арбитражата. Меѓутоа, техниката е ограничена по тоа што може да биде релевантна само во случај на меѓународни спорови, кои не ги вклучуваат виталните интереси на страните, кога спорот се концентрира на несогласување околу одредени факти кои можат да се решат со непристрасна и совесна истрага. Истрагата беше најуспешно искористена во инцидентот со Dogger Bank во 1904 година, кога руските поморски бродови пукаа врз британските рибарски бродови со верување дека тоа се непријателски јапонски торпедо чамци. Хашките одредби стапија на сила, а извештајот на меѓународната истражна комисија придонесе за мирно решавање на ова прашање.

Вредноста на истрагата во одредени институционални рамки е очигледна. Неговата употреба е зголемена во Обединетите нации воопшто и во специјализираните агенции. Истрагата е исто така дел од други процеси за решавање спорови во контекст на општо утврдување на факти.⁸⁵ Во многу спорови, утврдувањето на релевантните околности едноставно не би помогнало во решавањето, додека неговата природа како вклученост на трета страна во ситуација би обесхрабрила некои држави. Истрагите играат важна улога и во системот на мирно решавање на спорите, врз основа на Повелбата на ОН. Така, членот 33 од Повелбата, меѓу другите средства, ги споменува и ад хок истражните комисии. Меѓутоа, кога станува збор за примената на оваа алатка на билатерална основа, таа сепак се карактеризира со недоволна подготвеност на државите да ги решаваат своите спорови на овој начин.

Арбитража, судски спор и сл. Во арбитражата, спорите со правно обврзувачко решение ги решаваат арбитри кои постапуваат на судски начин, а не национален суд со јурисдикција. Спорот се поднесува до непристрасно трето лице назначено од спорните страни, кои однапред се согласуваат дека ќе донесат одлука во согласност со пресудата по рочиште на кое странките имаат можност да бидат сослушани. Арбитражата е добро воспоставено и широко користено средство за завршување на спорите. Тоа е еден од неколкуте видови на алтернативно решавање спорови, што на страните во спорот им дава избор. За разлика од парницата, арбитражата се одвива надвор од судот, каде што две страни избираат непристрасна трета страна, однапред се согласуваат да се придржуваат до арбитражната одлука, а потоа учествуваат на рочиште каде двете страни можат да ги претстават своите докази и сведочења.

Одлуката на арбитерот обично е конечна, а пресудите ретко се ревидираат. Традиционално, трудот и трговијата се двете најголеми области на арбитража. Сепак, од средината на 1970-тите, овој метод се шири нашироко. Меѓународните деловни прашања, исто така, често се решаваат преку арбитража. Арбитражата е дефинирана во Хашката конвенција за мирно решавање на спорови од 1899 година како решавање на разликите меѓу државите од арбитри по нивен избор и врз основа на почитување на законот, додека истата дефиниција беше повторена и во Хашката конвенција од 1907 година.⁸⁶

⁸⁵ Merrills, John G., (2005) "International Dispute Settlement", Cambridge University Press, New York.

⁸⁶ Vučinić, Z.,(2006) "Međunarodno ratno i humanitarno pravo", Službeni glasnik, Beograd.

Арбитражните постапки до одреден степен произлегоа од процесот на решавање на дипломатски спорови. Арбитражата се смета за најефикасен и најфер начин за решавање на споровите, бидејќи комбинира елементи и на дипломатската и на судската постапка. Сепак, тоа е многу пофлексибилно од судска одлука. На странките во спорот им се дава можност да изберат арбитер, да го определат седиштето на судот и да ги определат извршните постапки, како и законот што ќе го применува судот. Дополнително, арбитражната постапка може да се чува во тајност доколку така одлучат страните во спорот.

VI. Анкетно истражување

За спроведеното истражување наменски е изготвен анкетен прашалник преку кои се наменети соодветни прашања. Истражувањето е спроведено на репрезентативен примерок од вкупно 40 испитаници. Анкетниот прашалник се состои од вкупно 14 прашања – од кои 4 прашања се однесуваат за демографските податоци за испитаниците, а со останатите 10 прашања кои се од затворен тип се испитуваат ставовите на испитаниците. На прашањата испитаниците имаа можност да одберат еден одговор од трите понудени опции за одговор (ДА, ДЕЛУМНО, НЕ).

6.1. Квантитативна анализа

Во продолжение ќе бидат претставени резултатите коишто се добиени од спроведеното истражување. Резултатите добиени од испитаниците се соодветно прикажани табеларно и графички. Анкетниот прашалник е коректно пополнат согласно упатството за пополнување.

Во почетниот дел на анкетниот прашалник беа поставени 4 демографски прашања за испитаниците кој вклучуваат прашања поврзани за полот, возраста, степенот на образование и етничка припадност. Анкетата е спроведена во повеќе градови во Македонија, така што беа вклучени испитаници од Гостивар, Тетово, Скопје, Куманово, Кичево и Охрид. Беа опфатени граѓани од различни слоеви, пол, возраст, како и претставници на сите етнички групи кои се дел од преамбулата на Уставот на Македонија. Анкетата даде одговор на прашањата и ставовите кои досега беа само научно покажани.

Структурата на примерокот го сочинуваат 13 припадници на машкиот пол или 32% и 27 припадници од женскиот пол или 68%.

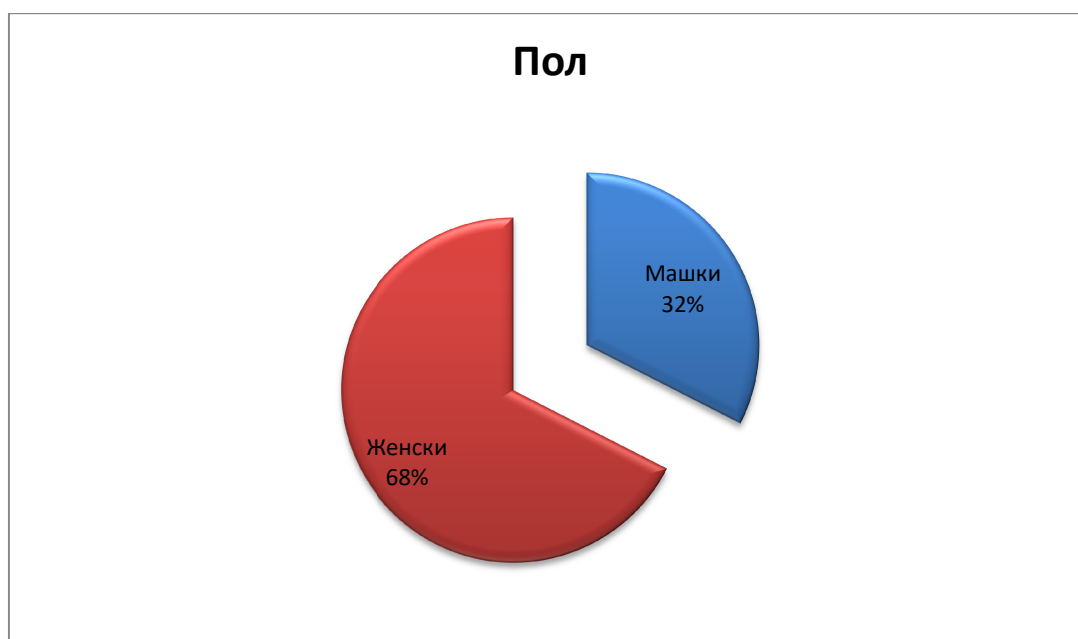
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 1.

Табела бр. 1 – Одговори на прашање за пол

<i>Изберете го вашиот пол</i>			
ПРАШАЊЕ ЗА ПОЛ	ОДГОВОРИ		
	А	Б	ВКУПНО
	13	27	40
	32%	68%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 1.

Графикон 1: Изберете го вашиот пол

Извор: Сопствено истражување на авторот

На прашањето од анкетниот прашалник, кое гласи: *Изберете ја вашата возраст*, одговориле до 30 години-8 испитаници или 20%, од 31-40 одговориле 18 или 45% од испитаниците, од 41-50 одговориле 11 испитаници или 27% и над 51 година одговориле 3 испитаници или 8%.

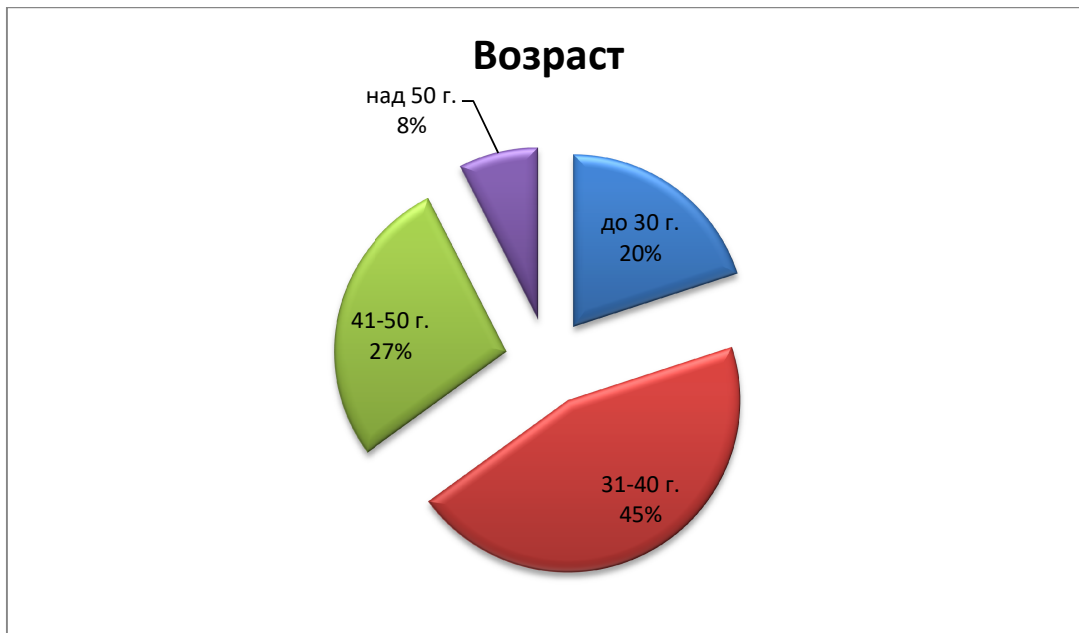
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 2.

Табела бр. 2 – Одговори на прашање за возраст

<i>Изберете ја вашата возраст</i>					
ПРАШАЊЕ ЗА ВОЗРАСТ	ОДГОВОРИ				ВКУПНО
	А	Б	В	Г	
	8	18	11	3	40
	20%	45%	27%	8%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 2.

Графикон 2: Изберете ја вашата возраст

Извор: Сопствено истражување на авторот

На прашањето од анкетниот прашалник, кое гласи: *Изберете го вашиот степен на образование*, под основно образование не одговорил ниту еден испитаник, потоа 4 испитаници имаат средно образование или 10%, со високо образование се 21 испитаник или 52%, со магистерски студии се 13 испитаници или 33%, и со докторски студии се 2 испитаника или 5%.

Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 3.

Табела бр. 3 – Одговори на прашање за степен на образование

<i>Изберете го вашиот степен на образование</i>						
ПРАШАЊЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ	ОДГОВОРИ					ВКУПНО
	А	Б	В	Г	Д	
	0	4	21	13	2	40
	/	10%	52%	33%	5%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 3.

Графикон 2: Изберете ја вашата возраст

Извор: Сопствено истражување на авторот

На прашањето од анкетниот прашалник, кое гласи: *Изберете ја вашата етничка припадност* одговориле под Македонци 19 испитаници или 47%, како Албанци се изјасниле 11 испитаници или 28%, како Турци 6 испитаници – 15%, како Роми 2 испитаници – 5%, и под Друго исто имаме 2 испитаници – 5%.

Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 4.

Табела бр. 4 – Одговори на прашање за работен стаж

<i>Изберете ја вашата етничка припадност</i>						
ПРАШАЊЕ ЗА ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ	ОДГОВОРИ					ВКУПНО
	А	Б	В	Г	Д	
	Македонец	Албанец	Турчин	Ром	Друго	
	47%	28%	15%	5%	5%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 4.

Графикон 4: Изберете ја вашата етничка припадност

Извор: Сопствено истражување на авторот

Во продолжение се претставени останатите резултати добиени од анкетниот прашалник.

Првото прашање по ред гласи: **Меѓународната заедница позитивно влијае во компромисното решавање на спорните прашања како предуслов за влез на РСМ во ЕУ.**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 30 испитаници, што претставува 75% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 7 испитаници, што претставува 17% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 3 испитаници, што претставува 8% од испитаниците.

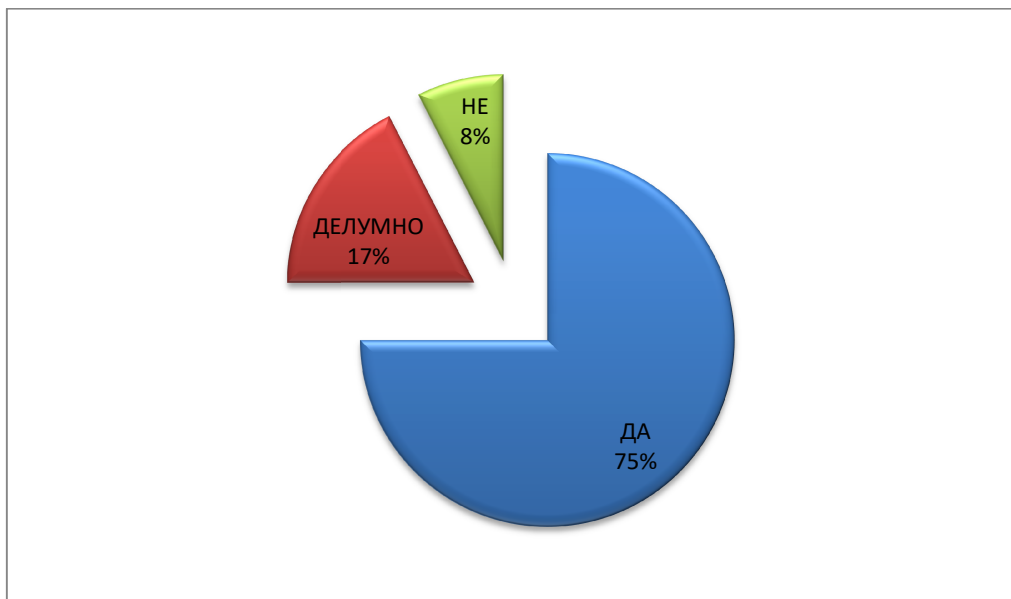
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 5.

Табела бр. 5 – Одговори на прашање бр. 1

<i>Меѓународната заедница позитивно влијае во компромисното решавање на спорните прашања како предуслов за влез на РСМ во ЕУ.</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
1	30	7	3	40
	75%	17%	8%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 5.

Графикон 5: Меѓународната заедница позитивно влијае во компромисното решавање на спорните прашања како предуслов за влез на РСМ во ЕУ.

Извор: Сопствено истражување на авторот

Второто прашање гласи: **Стратешката надворешна политика на РСМ во текот на изминатите години постигна значителни резултати во однос на добро соседските односи со земјите во регионот.**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 18 испитаници, што претставува 45% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 16 испитаници, што претставува 40% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 6 испитаници, што претставува 15% од испитаниците.

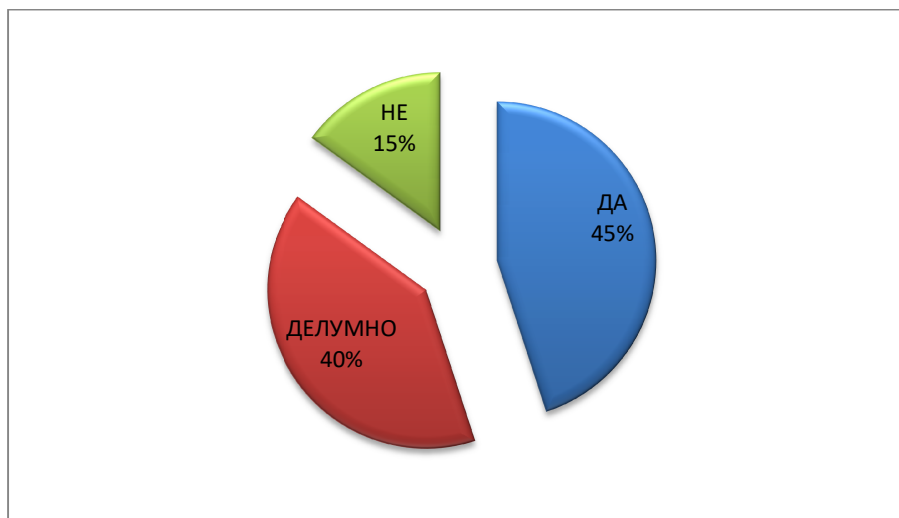
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 6.

Табела бр. 6 – Одговори на прашање бр. 2

<i>Стратешката надворешна политика на РСМ во текот на изминатите години постигна значителни резултати во однос на добро соседските односи со земјите во регионот.</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
2	18	16	6	40
	45%	40%	15%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр. 6.

Графикон 6: Стратешката надворешна политика на РСМ во текот на изминатите години постигна значителни резултати во однос на добро соседските односи со земјите во регионот.

Извор: Сопствено истражување на авторот

Третото прашање гласи: **Можноста за мирно решавање на конфликти овозможи мирен крај на бугарско-македонскиот спор.**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 14 испитаници, што претставува 35% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 15 испитаници, што претставува 37% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 11 испитаници, што претставува 28% од испитаниците.

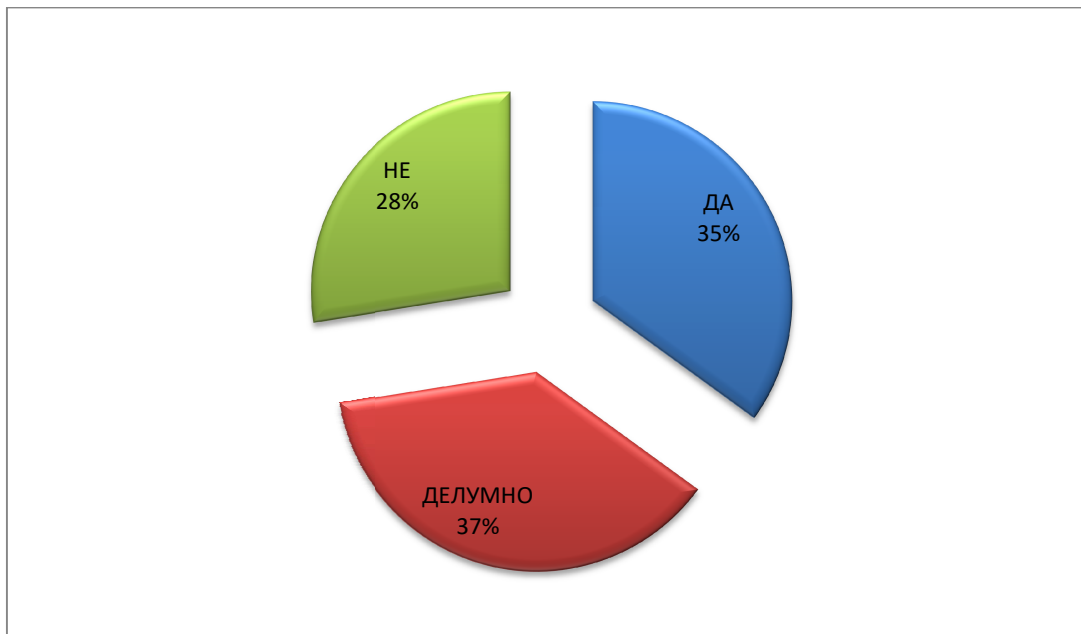
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 7.

Табела бр. 7 – Одговори на прашање бр. 3

<i>Можноста за мирно решавање на конфликти овозможи мирен крај на бугарско-македонскиот спор.</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
3	14	15	11	40
	35%	37%	28%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.7.

Графикон 7: *Можноста за мирно решавање на конфликти овозможи мирен крај на бугарско-македонскиот спор.*

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Четвртото прашање гласи: **Дали сметате дека добрососедските односи се многу важни за Македонија?**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 17 испитаници, што претставува 42% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 14 испитаници, што претставува 35% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 9 испитаници, што претставува 23% од испитаниците.

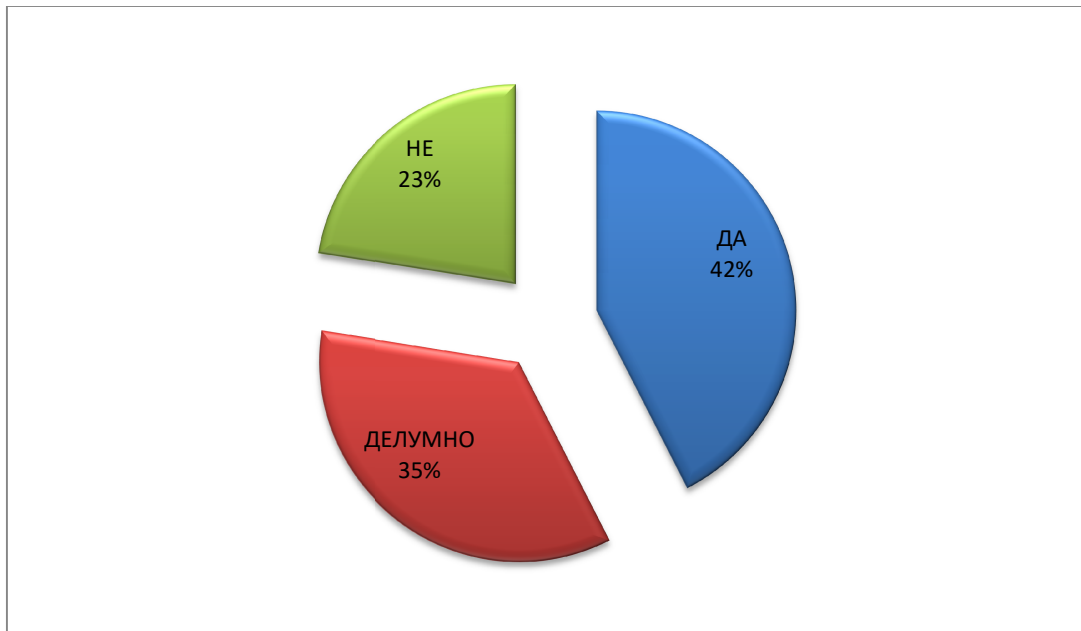
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 8.

Табела бр. 8 – Одговори на прашање бр. 4

<i>Дали сметате дека добрососедските односи се многу важни за Македонија?</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
4	17	14	9	40
	42%	35 %	23%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.8.

Графикон 8: Дали сметате дека добрососедските односи се многу важни за Македонија?

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Петтото прашање гласи: **Компромисното решавање на спорните прашања со соседите е важен предуслов за влез во ЕУ.**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 29 испитаници, што претставува 72% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 11 испитаници, што претставува 28% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 0 испитаници, што претставува 0% од испитаниците.

Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 9.

Табела бр. 9 – Одговори на прашање бр. 5

<i>Компромисното решавање на спорните прашања со соседите е важен предуслов за влез во ЕУ.</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
5	29	11	0	40
	72%	28%	0%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.9.

Графикон 9: *Компромисното решавање на спорните прашања со соседите е важен предуслов за влез во ЕУ.*

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Шестото прашање гласи: **Грчко-македонски спор негативно влијаеше врз надворешната политика на Република Македонија.**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 20 испитаници, што претставува 50% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 16 испитаници, што претставува 40% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 4 испитаници, што претставува 10% од испитаниците.

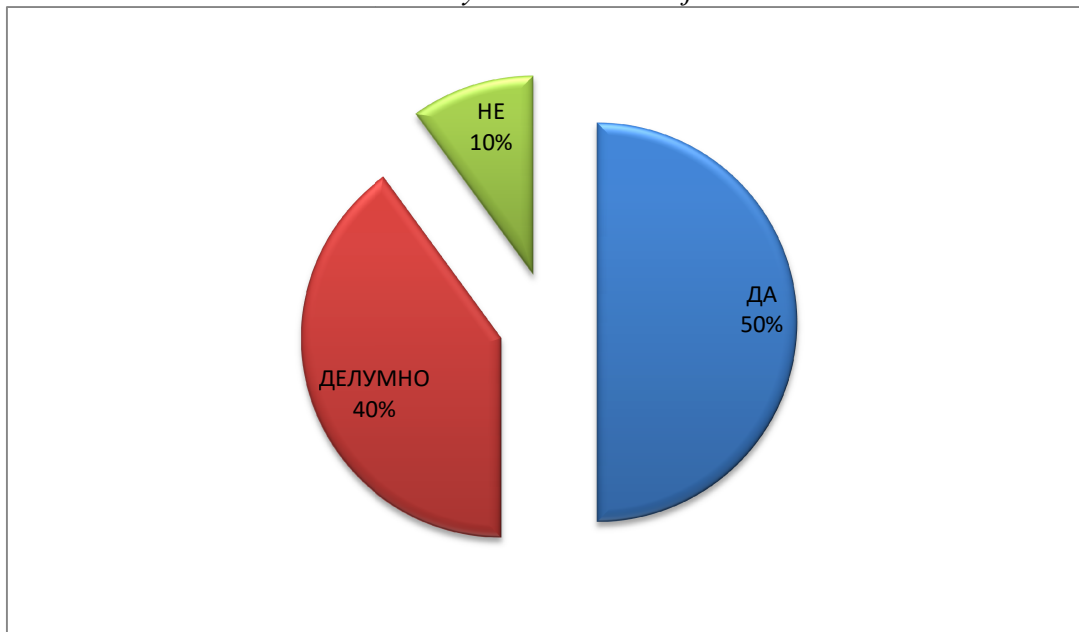
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 10.

Табела бр. 10 – Одговори на прашање бр. 6

<i>Грчко-македонски спор негативно влијаеше врз надворешната политика на Република Македонија.</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
6	20	16	4	40
	50%	40%	10%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.10.

Графикон 10: Грчко-македонски спор негативно влијаеше врз надворешната политика на Република Македонија.

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Седмото прашање гласи: **Го поддржувате ли Преспанскиот договор?**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 22 испитаници, што претставува 55% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 11 испитаници, што претставува 27% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 7 испитаници, што претставува 18% од испитаниците.

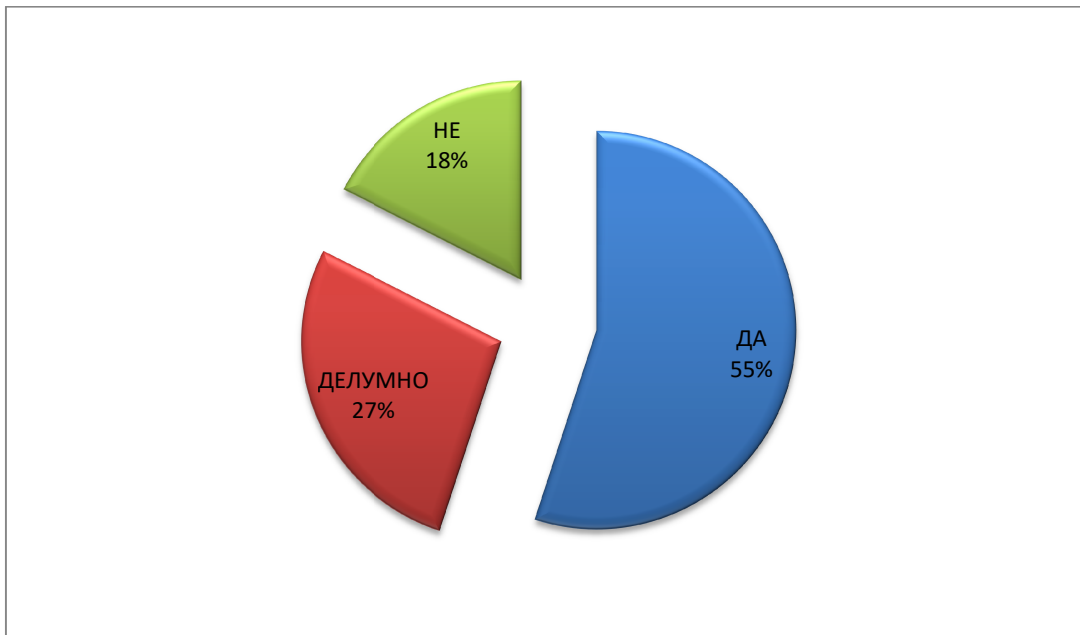
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 11

Табела бр. 11 – Одговори на прашање бр. 7

<i>Го поддржувате ли Преспанскиот договор?</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
7	22	11	7	40
	55%	27%	18%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.11.

Графикон 11: Го поддржувате ли Преспанскиот договор?

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Осмото прашање гласи: **Дали според Вас со Преспанскиот договор се остварија зацртаните цели?**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 19 испитаници, што претставува 47% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 13 испитаници, што претставува 33% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 8 испитаници, што претставува 20% од испитаниците.

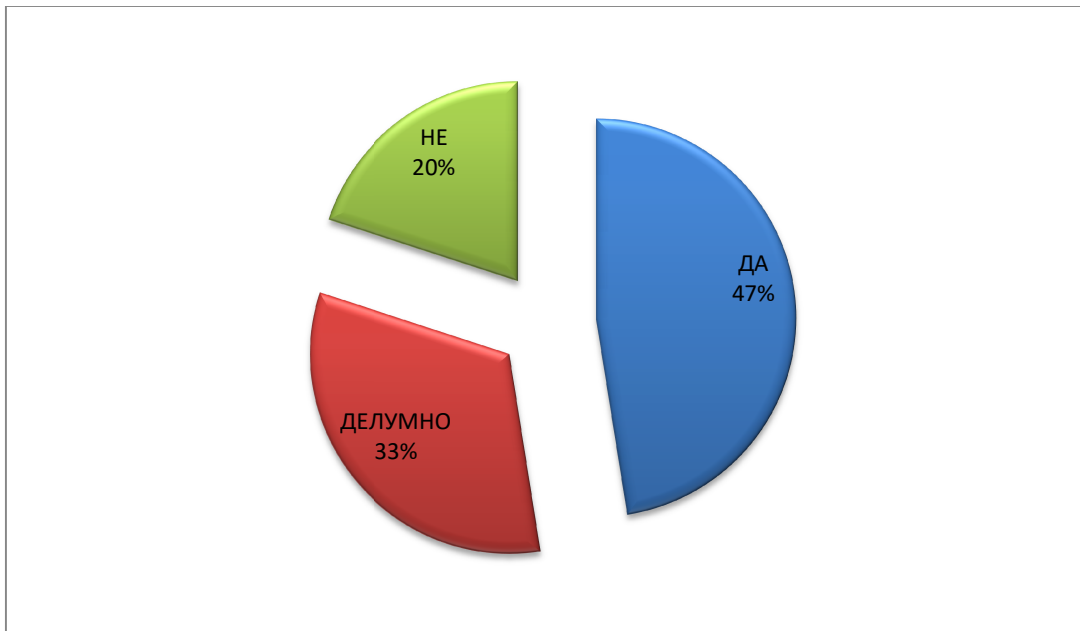
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 12.

Табела бр. 12 – Одговори на прашање бр. 8

<i>Дали според Вас со Преспанскиот договор се остварија зацртаните цели?</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР. 8	А	Б	В	ВКУПНО
	19	13	8	40
	47%	33%	20%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.12.

Графикон 12: Дали според Вас со Преспанскиот договор се остварија зацртаните цели?

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Деветото прашање гласи: **Дали сметате дека Преспанскиот договор се злоупотребуваше за политички цели?**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 18 испитаници, што претставува 45% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 15 испитаници, што претставува 37% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 7 испитаници, што претставува 18% од испитаниците.

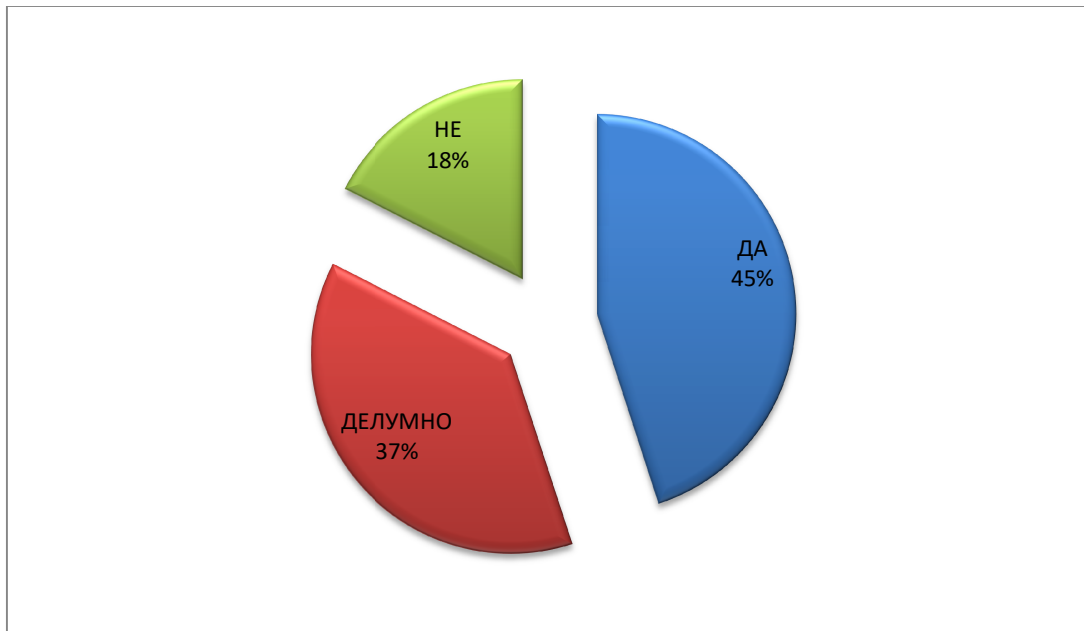
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 13.

Табела бр. 13 – Одговори на прашање бр. 9

<i>Дали сметате дека Преспанскиот договор се злоупотребуваше за политички цели?</i>				
ОДГОВОРИ				
ПРАШАЊЕ БР.	А	Б	В	ВКУПНО
9	18	15	7	40
	45%	37%	18%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.13.

Графикон 13: Дали сметате дека Преспанскиот договор се злоупотребуваше за политички цели?

Извор: *Сопствено истражување на авторот*

Десетото прашање гласи: **Дали сте согласни дека сите земји од регионот значајно споделуваат заедничка историја и култура?**

На ова прашање испитаниците одговориле со: А) ДА одговориле 25 испитаници, што претставува 62% од испитаниците, со Б) ДЕЛУМНО одговориле 10 испитаници, што претставува 25% од испитаниците и со В) НЕ одговориле 5 испитаници, што претставува 13% од испитаниците.

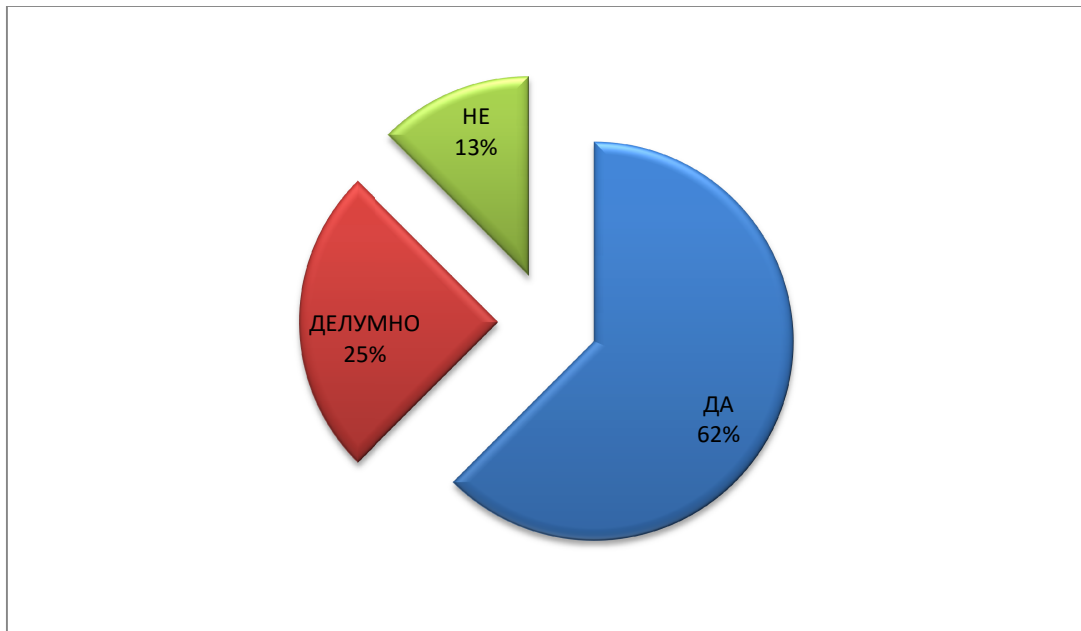
Табеларен приказ на добиените одговори има во табела 14.

Табела бр. 14 – Одговори на прашање бр. 10

<i>Дали сте согласни дека сите земји од регионот значајно споделуваат заедничка историја и култура?</i>				
ПРАШАЊЕ БР. 10	ОДГОВОРИ			
	А	Б	В	ВКУПНО
	25	10	5	40
	62%	25%	13%	100%

Визуелно тоа е претставено со графикон бр.14.

Графикон 14: Дали сте согласни дека сите земји од регионот значајно споделуваат заедничка историја и култура?

Извор: Сопствено истражување на авторот

Заклучок

Во мојата работа го следев развојот и односот на Република Македонија со соседите и односот на соседите со РМ од 1991 до ден денес. Се осврнав и кон фактот под кои услови и зошто настана грчко-македонскиот спор, што во голема мера влијаеше врз развојот на македонската држава. Сметам дека самиот почеток на конфликтот е неетички, затоа што никој не смее да им диктира на другите држави, како и на луѓето, како треба да се наречат. Политичкиот конфликт беше тешко да се реши од самиот почеток, бидејќи се појави од повеќе причини и ниту Грција, ниту Република Македонија не сакаа да отстапат по ова прашање. Грчката влада го прекрши меѓународното право и голем број договори на ОН што ја спречија Република Македонија да влезе во НАТО и ЕУ, со што ја поткопа нејзината независност. И ако го испитаме историскиот развој на зборот „Македонија“, многу е проблематично да се додели на само еден регион на Балканот, и затоа секоја од конфликтните страни го претставува својот малку поинаков националистички мит. Конечно, ќе одговорам на две прашања што ги поставив. Првото е „како грчкиот македонски спор за името влијаеше врз политиката на Република Македонија?“ Државата е примена во меѓународни организации под името „Северна Македонија“, одобрена од ОН, и треба да ја користат сите држави на официјални состаноци и официјални документи. Прашањето за името често го користат политичките фракции и медиумите во двете земји како можност да поттикнат националистички противречности. Во Република Македонија сега доминираат две политички партии кои промовираат сосема различни ставови за развојот на државата: или земјата станува либерална европска држава (СДСМ) или Република Македонија започнува да се развива со поддршка на Русија и нејзината вистинска политика (ВМРО-ДПМНЕ).

СДСМ сега е на власт, предводен од Зоран Заев, кој помогна да се смени името на државата, што и помогна на Република Македонија да влезе во НАТО, а Заев во моментов бара прием на земјата во Европската унија, но тоа не значи дека односите треба да се влошат со Русија. И покрај фактот што Грција првично побара целосно отсуство на зборот „Македонија“ или кој било нејзин дериват во името, Република Македонија го задржа својот интерес и не го смени името веднаш по изразувањето незадоволство, бидејќи ќе го загуби својот идентитет. Бидејќи земјите на Балканот ги штитат и одржуваат интересите на етничкото население, Република Македонија, исто

така, сакаше да се карактеризира пред се како заштитник на државниот идентитет и неговата нација. Овој конфликт траеше речиси 30 години, што доведе до економска криза и невработеност во државата, но земјата ја постигна својата цел и го избра речиси истото име што првично го промовираше и се ослободи од социјалистичкото наследство во името. Ова може да доведе до продолжување на конфликтот во иднина, бидејќи официјалното сегашно име се уште го вклучува името „Македонија“, што се однесува на корените на античката македонска империја. За двете страни, решавањето на проблемите поврзани со именувањето на Република Македонија изгледаше речиси невозможно. Прво, поради активниот национализам и патриотизам во двете држави. Второ, бидејќи и лидерите Андреас Папандреу (грчка партија) и Киро Глигоров (македонска партија) не сакаа да го загрозат политичкиот имиџ во нивните земји. Меѓутоа, во 1996 година, земјите почнаа да комуницираат повеќе едни со други, и со тоа Република Македонија почна да го разбира политичкиот и етничкиот спектар на грчката политика и нејзиниот политички избор, и обратно. Треба да се напомене дека моменталната состојба и на Грција и на Република Македонија не може да се спореди со периодот од 1995 година, кога се случи регионалната криза на Балканот. Јасно е дека државата помина низ процес на развој, кој се карактеризираше со меѓуетнички и верски судири и политичка незрелост, бидејќи, згора на тоа, тогашната меѓународна политика се базирала само на краткорочни интереси.

Република Македонија сега е држава фокусирана на развој и заедничка соработка со сите земји во светот. Начинот за промена на името не беше лесен и имаше многу негативни последици. Поради долгорочната економска изолација на Република Македонија, нејзината економија се најде на последното место на Балканот, и затоа се појавија етнички судири во земјата. Албанскиот проблем може да се поврзе со доцните југословенски процеси на раст на национализмот, во кој секоја нација се обиде да добие независност, што доведе до внатрешна поделба на земјата според етничките линии. Можеше да се забележи како сепаратизмот и национализмот на малцинството го стимулираа национализмот на мнозинството, бидејќи го забави развојот на стабилни демократски институции. Од друга страна, благодарение на големиот број различни националности на територијата на Македонија, локалните политичари успеаја да развијат механизми за помирување, што помогна да се стекне богато искуство во решавањето слични спорови. Албанските востанија придонесоа за прием на Република Македонија во НАТО и последователно учество во заеднички воени операции, што

помогна да се научи за работата на НАТО и да се изградат добри односи со Соединетите Американски Држави. Договорот од 1995 година и даде на Република Македонија основа за нормализирање на билатералните односи со Грција и овозможи да стане активна членка на меѓународната заедница. Ова беше многу важно, бидејќи националната безбедност на Македонија во голема мера зависи од надворешно-политичкиот фактор и е особено корисна за ЕУ и НАТО. Русија, која исто така инвестира многу во Република Македонија, силно го поддржува приемот на земјата во Европската унија, додека руската влада тешко го поднесува фактот дека друга балканска држава стана дел од Атлантската алијанса. Меѓутоа, фактот што државата се приклучи на НАТО значи дека политичката македонска елита ги исполнува своите обврски и дека државата најверојатно ќе се приклучи кон ЕУ што е можно поскоро. Создавањето унифициран безбедносен систем на Балканот во рамките на НАТО може да помогне да се зголеми нивото на национална безбедност. Откако беше формирана нова влада во земјава и Зоран Заев стана нејзин претседател, тој ги промени македонските интереси во однос на етничкото признавање во интерес на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ и НАТО, со промена на името. Раѓањето на нова земја од слободни избори и повеќепартиски систем донесе позитивен одговор во Европската заедница и во демократските институции. Македонската партиска елита се карактеризираше со толеранција кон критиките. Умереноста, претпазливоста, компромисната политика и потпирањето на реформските идеи и овозможија на Република Македонија да остане една од најмирните земји во пост-комунистичка Југославија. Спорот беше решен на меѓународно ниво, што и помогна на Република Македонија да се покаже пред меѓународната заедница и да ги изрази своите интереси. Конфликтот и служеше на Република Македонија како еден вид реклама, благодарение на што земјата можеше да најде поддршка меѓу другите држави. Досега, владата се обидува да го подобри македонското „национално брендирање“ и се обидува да ги реши старите конфликти и да ги постигне целите поставени во раните 1990 -ти. Како резултат на тоа, политиката на земјата почна да се разликува од интересите на нејзиниот народ, бидејќи поголемиот дел од нацијата нема да влезе во ЕУ и НАТО.

Овој факт може да предизвика внатрешни конфликти, што би довело до големи проблеми и во самата Република Македонија и во регионот во целина. Во случајот со македонското прашање, мора да се разбере дека внатрешната слика е исто така слика

на меѓународно ниво, и затоа македонската дипломатија посветува големо внимание на настаните што можат да влијаат на надворешната перцепција на државата. И покрај фактот што Република Македонија е изложена на многу внатрешни и надворешни конфликти, таа одржува неутрална политика преку која се обидува да ги реши проблемите и конфликтите преку дипломатија. Одговорот на едно истражувачко прашање во целите од мојата работа „за ставовите на важните актери кон Република Македонија“ е затоа тесно поврзано со првото прашање. Република Македонија, како и секоја друга држава која учествува на меѓународната сцена, е изложена и на внатрешни и на надворешни притисоци, кои долго време дејствуваа и ја формираа националната самодоверба и перцепција на македонската нација. Со оглед на тоа што Република Македонија нема пристап до морето, не може да биде толку економски стабилна доколку нема добри политички односи со своите соседи, кои, како што веќе беше кажано, ги претставуваат нивните држави како свои етнички компоненти. Република Македонија, за разлика од другите балкански држави, покажува со пример како претставниците на различни верски и етнички групи можат да живеат заедно речиси без конфликти. Како и сите други земји во регионот, македонското раководство се обидува да ги реши своите внатрешни и надворешни проблеми преку меѓународни структури. На овој начин, земјата се обидува да спречи нови извори на војна што се случија по распадот на Југославија. Како пример, можеме да го користиме решавањето на државниот спор за името, во кое македонската влада се обиде да најде решение во Вашингтон или Брисел, а не во Атина. Можеби ова се должи на фактот дека на македонската администрација и беше потребно одобрување на сите свои дејствија од меѓународната заедница, бидејќи не сакаше да направи грешка што ќе има негативно влијание врз Република Македонија. Поради овој факт, спорот остави впечаток дека ова е проблем на меѓународната заедница, а не конкретно грчко-македонски спор. Земјите што учествуваа во решавањето на грчко-македонскиот спор формираа јасен поглед за преименувањето на земјата во однос на тоа како нивните одлуки ќе влијаат врз развојот на Република Македонија. Врз основа на материјалите што ги користев при изготвувањето на мојот труд, заклучив дека западни или англиски извори, поради фактот што државата го смени името, ја претставуваат Република Македонија како пример за другите земји на Балканот и другите земји во развој. Република Македонија првично се сметаше за земја со „делумна“ демократија поради нејзината историска поврзаност со Југославија. Државата му дозволи на НАТО да интервенира за време на

некои проблематични настани, успеа да се ослободи од ескалацијата на етничкиот конфликт и со тоа да биде чекор поблиску до поблиска соработка со ЕУ и НАТО.

Република Македонија претрпе многу успешен демократски развој. САД го поддржаа преименувањето на државата и ги вложија сите напори да најдат соодветно име за Република Македонија, за да може земјата да се приклучи на НАТО. Затоа, по промената на името, Република Македонија успеа да влезе во НАТО за многу кратко време. Планот за проширување на НАТО им овозможува на САД да ја инсталираат својата воена опрема поблиску до Руската Федерација, а македонската територија е добро поставена за да се приближи до границите на Русија. За САД, македонската територија игра улога на набљудувачко место од кое САД можат да набудуваат се што се случува во Европа и Русија, и тоа треба да им овозможи на САД брзо да реагираат на секој настан во светот. Меѓутоа, извори што зборуваат руски го нагласуваат недостатокот на суверенитет на Република Македонија, на кој влијаат и внатрешниот спор и пристапот на надворешниот свет. Според руски извори, Република Македонија има проблеми и не може сама да ги реши, така што Русија во секоја прилика интервенира во земјата и помага да се надминат постојните проблеми. Класичното руско гледиште е дека со промена на името на Република Македонија, ќе го загуби својот идентитет и единството што се обидувахе да го формира и зајакне толку долго. Разликата помеѓу мислењата може да се види и овде. Наводно, Западот има тенденција да ги решава проблемите со транзит на гас, корупција, изборна измама. Русите единствениот македонски проблем го нарекуваат недостаток на суверенитет. Западните извори велат дека ЕУ и НАТО имале позитивно влијание врз решавањето на конфликтите. Руски извори велат дека доколку НАТО не започне операции на македонска територија, тогаш конфликтите нема да се развијат во таква мера и нема да има потреба да се решаваат овие прашања, кои треба да се решат на домашно ниво, а не на меѓународно ниво со учество на трети земји. За разлика од НАТО, кој бараше пристапување на Република Македонија и го усвои многу брзо по промената на името, текот на прашањето за пристапување кон Европската унија е различен. Не е доволно државата да го смени името и да постигне нормализација на односите со Грција, иако ова беше еден од условите за пристапување. Република Македонија треба да спроведе голем број реформи што ќе ја заштитат земјата од корупција, криминал и, што е најважно, ќе го преориентира менталитетот на Македонците кон европскиот, што ќе гарантира не само постоење на стандарди и правила, туку и нивни почитување.

Непристапувањето на Република Македонија во ЕУ ќе предизвика негативна реакција не само на јавното мислење за ЕУ, туку и ќе го ослабне авторитетот и довербата на македонските граѓани во однос на владата на Зоран Заев, што ќе доведе до нови проблеми во земјата. Исто така, тоа би предизвикало проблеми низ целиот балкански регион, кои би се прошириле низ цела Европа. Во моментот, сепак, гледаме разлики во мислењата во Европската унија, поради што преговорите за пристапување на Република Македонија во Унијата веќе беа одложени трипати. Земјите учеснички во унијата го разбираат овој факт и не сакаат да започнат нови конфликти, затоа преговорите за пристапување на Република Македонија во ЕУ беа започнати во втората половина на март 2020 година, што дава голема надеж за земјата за брз прием во Европската унија. Ако може да се извлече една позитивна работа во билатералниот спор со Грција тоа е што и помогна на Република Македонија да привлече земји што и помогнаа да се интегрира на повисоко ниво на меѓународна сцена. Ова донесе и дава огромен поттик за континуирана имплементација на реформите што ќе и помогнат на РМ да го постигне својот животен стандард од соништата.

Користена литература

1. Agnew J. (2007). No Borders, No Nations: Making Greece in Macedonia. *Annals of the Association of American Geographers* 97(2), p. 398–422.
2. Aspridis, George i Petrelli, Marina (2012). “When the EU met the western Balkans: Ready for the wedding?”, *SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 15(1): 139-160.
3. Bercovitch, J., (2011) “Theory and Practice of International Mediation - Selected Essays“, Routledge, New York.
4. Engström, J. (2002). The power of perception: The impact of the Macedonian question on inter-ethnic relations in the Republic of Macedonia. *Global Review of Ethnopolitics*, 1(3), 3–17. <https://doi.org/10.1080/14718800208405102>
5. Galtung, J., (2009.), *Mirnim sredstvima do mira, mir i sukob, razvoj i civilizacija*, NVO Jugoistok XXI- Cenatr za Evro-balkansku saradnju, JP Službeni glasnik.
6. Geiß, R., (2006.), *Asymmetric conflict structures*, *International Review of the Red Cross*, Vol.88, broj 864., str.769.
7. Glodić, D., (2016) “Mirno rješavanje međudržavnih sporova – određeni aspekti upotrebe diplomatskih i pravnih sredstava”, *Godišnjak fakulteta pravnih nauka - Aperion*, Vol. 6, No. 6, Banja Luka.
8. Graan A. (2010). On the Politics of „Imidž“: European Integration and the Trials of recognition in Postconflict Macedonia. *Slavic Review*, Vol. 69, No. 4, str. 835–858.
9. <http://novatv.mk/dachik-srbija-zgreshi-shto-ja-prizna-makedonija-pod-ustavno-ime/>
10. <http://vecer.mk/makedonija/makedonija-i-srbija-imaat-odlicni-odnosi-i-nemaat-otvoreni-prashanja>
11. <http://www.mfa.gov.mk/index.php/mk/nadvoresna-politika/bilateralni-odnosi/sosedstvo>
12. <http://www.slobodenpecat.mk/naslovna/biznismeni-od-makedonija-i-srbija-baraat-ekonomijata-da-bide-predpolitikata/>
13. <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/knigaXIII.pdf>
14. Isakovic, Z. (2000). *Identity and Security in Former Yugoslavia* (1st ed.). London and New York, UK and USA: Routledge.
15. Kadriu, I. (2017, July 19). Deklarata e përbashkët, manovrime për pikë politike (The joint declaration, maneuvers for political points). Retrieved from

- <https://www.evropaelire.org/a/deklarata-e-perbashket-e-partive-shqiptare-ne-maqedoni-/28625936.html>
16. Koinova, M. (2008). Kinstate Intervention in Ethnic Conflicts: Albania and Turkey Compared. *Ethnopolitics*, 7(4), 373–390. <https://doi.org/10.1080/17449050802243384>
 17. Kondonis P. Bilateral relations between Greece and The Former Yugoslav Republic of Macedonia, p. 55–86.
 18. Kostoska O. (2018). Macedonia's Stalled Bid for EU Membership: Is the Solution in Sight?. *Romanian Journal of European Affairs* 18 (2), p. 54–73.
 19. Krastev I. (2018). Europe is facing a potential crisis in the Balkans. It has to act soon. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/feb/21/europe-crisis-balkanseu-membership-russia-china-turkey>).
 20. Krivokapić, B., (2015) “Neposredni pregovori kao način mirnog rešavanja međunarodnih sporova”, *Megatrend revija*, Vol. 12, No. 1, Beograd.
 21. Lani, R., & Schmidt, F. (2008). Albanian foreign policy between geography and history. *The International Spectator*, 33(2), 79–103. <https://doi.org/10.1080/03932729808456809>
 22. Made for minds (2020). NATO: North Macedonia becomes 30th member (<https://www.dw.com/en/nato-north-macedonia-becomes-30th-member/a-52944781>)
 23. Marolov, D. (2013). *Republic of Macedonia Foreign Policy*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
 24. Marolov, D., & Ivanova, E. (2013). The Relations between Macedonia and Kosovo. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 12, 259-264.
 25. Marusic, S. (2017, May 18). Macedonia Protesters Wield Cardboard Shields Against New Coalition. Retrieved from <https://balkaninsight.com/2017/04/11/macedonia-protesterswield-cardboard-shields-against-new-coalition-04-10-2017/>
 26. Merrills, John G., (2005) “International Dispute Settlement“, Cambridge University Press, New York.
 27. Milori, M. (2015, May 24). Rama: Nuk ka Maqedonitëintegruar, pa zbatimin e MarrëveshjesëOhrit (Rama: There is no integrated Macedonia, without the fulfilment of the Ohrid Agreement). Retrieved, from <https://www.evropaelire.org/a/27028620.html>
 28. NATO (2019). Relations with the Republic of North Macedonia. North Atlantic treaty organization (https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48830.htm?).

29. NATO (2020). NATO Secretary General discusses North Macedonia Accession with Prime Minister Spasovski. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_173826.htm?selectedLocale=en).
30. Nimetz M, The Macedonian “Name” Dispute: The Macedonian Question—Resolved?, *Nationalities Papers* (2020), 48: 2, 205–214 doi:10.1017/nps.2020.10
31. Ortakovski, V. (2001). Interethnic Relations and Minorities in the Republic of Macedonia. *Southeast European Politics*, 24–45.
32. Poulton, Hugh, 2000, *Who are the Macedonians?*, London, Hurst & Co.
33. Roberts, Ivor, & Satow, Ernest M., (2009) “Satow's diplomatic practice“, Oxford University Press, Oxford.
34. Shaw, Malcolm N., (2008) “International Law“, Cambridge University Press, New York.
35. Shea J. (1997). *Macedonia and Greece: The Struggle to Define a New Balkan Nation* (Iowa: McFarland).
36. Šimac, S., (2006) "Mirenje – alternativni način rješavanja sporova", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol. 27., No. 1., Rijeka.
37. Sokalski, H. (2003). *An Ounce of Prevention: Macedonia and the UN Experience in Preventive Diplomacy*. Philadelphia, United States: Taylor & Francis Inc.
38. Stojanovski, S., Ananiev, J., & Marolov, D. (2014). *Macedonian Question Reframed: Politics, Identity and Culture in Republic of Macedonia*. *Balkan Social Science Review*, 295–323. Retrieved from <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=91873>
39. Stoltenberg J. (2020). North Macedonia joins NATO as 30th Ally. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_174589.htm).
40. Stoltenberg J. (2020). Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg on the release of his Annual Report 2019. North Atlantic Treaty Organization (https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_174389.htm?selectedLocale=en).
41. Sucharitkul, S., (2001) “Mediation and Conciliation as Alternative Means of Settling International Disputes“, Golden Gate University School of Law, San Francisco.
42. Trputeć, Z. i drugi, (2013.), *Teorija i praksa održivog razvoja*, Univerzitet modernih znanosti CKM, Mostar.
43. Tziampiris A. (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 12., No. 1, p. 153–171.

44. Vučinić, Z.,(2006) “Međunarodno ratno i humanitarno pravo”, Službeni glasnik, Beograd.
45. Vukovic, S., (2014) “International mediation as a distinct form of conflict management“, International Journal of Conflict Management, Vol. 25, No., Bingley.
46. Walker Sh. (2018). No time soon: EU dates membership hopes of Balkan states. The Guardian (<https://www.theguardian.com/world/2018/may/18/no-time-soon-eu-dashes-membership-hopes-of-balkan-states-enlargement-sofia-summit>).
47. Wintour P. (2018). Western Balkans backsliding on democracy, says Lords committee. The Guardian (<https://www.theguardian.com/politics/2018/jan/10/western-balkans-backsliding-on-democracy-says-lords-committee>).
48. Глобално водство, соседство и односи со Бугарија, МЦМС и ИДСЦС, Скопје, 2013, <http://www.mcms.org.mk/images/docs/2013/globalno-vodstvo-2013.pdf>
49. Ивановски Х., 2019, „Северна“ ќе биде само налепница, а ќе остане секаде „Македонија“, достапно на: <https://pressingtv.mk/region/severna-kje-bide-samo-nalepnica-a-kje-ostane-sekade-makedonija/>.
50. Светомир Шкарик., 1995, Национални извештаи за Четвртиот Светски конгрес на Меѓународното здружение за Уставно право, „Името Македонија во грчко-македонските односи“,Скопје, стр 96-97.
51. Устав на Република Македонија, Број 08-4642/1, 17 ноември 1991 година Р.МАКЕДОНИЈА, Скопје.